

Van de redactie

Voor u ligt het kerstnummer van het KNR-bulletin. Uiteraard wordt hierin aandacht besteed aan de organisatorische veranderingen, die over enkele weken hun beslag zullen krijgen. Zr Rafaël Kops blikst terug op acht (!) jaren voorzitterschap, nu zij over enkele weken de fakkel hooft over te dragen. Over de op handen zijnde fusie zullen de media binnenkort middels een persbericht geïnformeerd worden. Op de KNR-site staat het nieuws al langere tijd aangekondigd. De volgende aflevering in de serie herbronning zal volgend jaar verschijnen. Als losse bijlage treft u naast het vertrouwde CMBR-katern dit keer ook de jaarinhoud 2003 van het bulletin aan.

Sluitingsdatum kopij voor het volgende nummer: **1 februari 2004**

Inhoudsopgave

Besturen	vanaf pagina 2
AB/KNR 3 december 2003 In gesprek met zr Rafaël Kops Laatste vergaderingen Samenwerkingsverbanden Bestuurswisselingen	
<i>Rectificatie</i> De Gaarde	
Nieuwe media	vanaf pagina 8
In balans / rkkerk.nl / e-mailmagazine abdijkerk van Berne	
Projecten	vanaf pagina 12
Jabbok: Religieus boerderij-project in Eesergroen	
Beleid	vanaf pagina 14
Balanceren tussen betrokkenheid en distantie. In gesprek met Toon Maas Zorgen voor zieken in hun meest broze dagen. Hospice De Regenboog	
Bijeenkomsten	vanaf pagina 18
Met je voeten op de vloer (8 oktober 2003) Hier zijn we. Kleurrijk religieus leven (30 oktober 2003) Eerste lustrum Beweging van Barmhartigheid (15 november 2003) Historici in Soeterbeeck (28 november 2003)	
Vrouwenbeweging	vanaf pagina 25
Unie rubriek Werkplaats voor Feminisme en Levensbeschouwing	
Vraag & Aanbod	vanaf pagina 27
Ruimte in Ravensbos / Gezocht film van Maria-omdracht / Opsporing verzocht / ACAT zoekt nieuwe leden / Oproep redacteur SAMEN!./Gratis posters, kaarten en kroniek / Museum Zusters van Liefde.	
Jongeren	vanaf pagina 30
Een jongere geïnspireerd door Franciscus	
Boeken & brochures	vanaf pagina 32
Recent verschenen publicaties	
Agenda	pagina 36
Besturendag WRGV (21 januari 2004) Vijfde platformbijeenkomst rond toekomst van religieus leven (14 april 2004)	

Van de Bestuurstafel

Op 3 december was er de tweede vergadering van het Algemeen Bestuur KNR van dit jaar en dit was tevens de laatste in de structuur die wij sinds 1999 kennen. De vergadering stond grotendeels in het teken van de voorbereiding van de éne conferentie, die op 7 januari a.s. de eerste Algemene Vergadering zal hebben.

Het AB sprak allereerst over het (tiende) concept voor het mission statement voor de éne conferentie, dat door een werkgroep is voorbereid en dat in de Samenwerkingsverbanden al ruimschoots is becommentarieerd. Het AB bracht een enkele redactionele wijziging in de tekst aan. Men constateerde vervolgens dat het moeilijk is om in de vergadering van 7 januari met zoveel aanwezigen de tekst te bespreken en naar de inschatting van de aanwezigen was dit ook niet meer nodig. Dit mission statement wordt dus aangeboden aan de nieuwe conferentie als uitgangspunt voor het functioneren.

Datzelfde geldt voor de statuten, die intussen ter goedkeuring en vaststelling bij de 'Congregatio voor de religieuze instituten en de sociëteiten van apostolisch leven' in Rome liggen. Het is ook die Congregatio die de nieuwe éne conferentie zal oprichten als een instelling van pauselijk recht. Maar aan die Congregatio is ook voorgesteld de nieuwe conferentie te beschouwen als een fusie van de bestaande Samenwerkingsverbanden en de huidige KNR, waardoor ook naar Nederlands recht een fusie plaats vindt waarmee alle 'rechten en plichten' van de huidige verbanden naar de nieuwe conferentie overgaan. De nieuwe éne conferentie zal weer KNR heten. De concept-statuten die nu aan 'Rome' zijn voorgelegd komen grotendeels overeen met de versie die in het voorjaar in de Samenwerkingsverbanden besproken is (zie ook KNR Bulletin juni 2003, blz 2). Dat betekent dat de monialen volledig lid kunnen worden van de nieuwe KNR en dat van het te vormen Dagelijks Bestuur niet alleen Hogere Oversten lid kunnen zijn. Gezien het gesprek dat er in september was met stafmedewerkers van de Congregatio mogen wij er op rekenen dat de positieve reactie uit Rome er nog vóór het einde van het jaar zal zijn.

Het AB nam vervolgens ook kennis van het feit dat er een aantal personen bereid is kandidaat te zijn voor de functies van voorzitter, vice-voorzitter en lid van het DB van de nieuwe KNR. De Hogere Oversten ontvangen binnenkort de lijst met de namen van deze kandidaten bij de uitnodiging voor 7 januari. Het AB besprak vervolgens kort de onderwerpen voor de agenda van 7 januari. En daarna nam men het 'voorgenomen besluit' tot opheffing van de KNR in de huidige vorm, zoals de Samenwerkingsverbanden dat voor zichzelf al eerder deden.

Men besprak de brief van 17 oktober over de huidige vermogenspositie van de Samenwerkingsverbanden en de KNR, waarover in SBCN, SNPR en SNVR al eerder gesproken was. Men kon nu constateren dat ook op dit terrein de afspraken voor de toekomst goed vastliggen. Men nam goede nota van de voorgestelde KNR-begroting 2004 en constateerde dat voor de huidige leden van de SBCN, SNPR en SNVR de KNR-bijdrage daalt. Men beveelt de Algemene Vergadering van 7 januari van harte aan deze begroting goed te keuren.

Daarmee was het gedeelte van de bijeenkomst dat in het teken van de directe voorbereiding van de toekomstige éne conferentie stond, afgelopen. Al aan het begin van de vergadering had men bij de bespreking van het verslag van de vergadering van 4 juni kunnen constateren dat alle door dit AB eerder genomen besluiten uitgevoerd waren, dan wel in uitvoering zijn. Dit laatste geldt voor de verdere bestudering door de KAR van de 'creatieve oplossingen' in het kader van 'toekomstige bestuurbaarheid'.

Aan de hand van een globale samenvatting werd teruggekeken op de vijf gespreksrondes 'toekomstige bestuurbaarheid' die er in de afgelopen drie jaren geweest zijn. In die periode zijn er ook een aantal concrete besluiten genomen naar aanleiding van die gesprekken en die zijn of worden uitgevoerd (denk aan de

studiedag over de fusie van provincies op 16 januari 2002, het verstrekken van informatie over ‘internationaal overdragen van vermogen’ of over vermogensbeheer). Men heeft nu nog eens duidelijk uitgesproken dat het Bureau KNR er alle aandacht aan moet besteden dat het die religieuze instituten die vooral of uitsluitend in Nederland gevestigd zijn, ter zijde kan staan (eventueel samen met anderen) op het moment dat een bestuur van een dergelijk instituut constateert dat het erg moeilijk wordt de bestuurlijke verantwoordelijkheid te dragen. Dat is ook een rol voor de KNR die al een aantal jaren geleden door de al genoemde Congregatio werd bevestigd.

In een brief van 17 maart van dit jaar bedankte de Bisschoppenconferentie de religieuze instituten voor de vitale rol die de religieuzen hebben gespeeld in Nederland voor de Kerk en de samenleving in de afgelopen 150 jaar. Daar is eerder al kort op gereageerd door de KNR (zie ook KNR Bulletin juni 2003, blz 4) en toen is een uitvoeriger reactie aangekondigd vanuit het AB. Die uitvoeriger reactie komt er niet omdat men het nu belangrijker vond aan de Bisschoppenconferentie voor te leggen dat in het gesprek in september door de medewerkers van de Congregatio er op aangedrongen is dat er een intensievere vorm van overleg komt tussen de Bisschoppenconferentie en de KNR zoals Vita consecrata dat vraagt. Het AB dringt er nu bij de Bisschoppenconferentie op aan dat er in het komende jaar gezamenlijk beraad zal zijn over een intensievere vorm van overleg tussen beide conferenties. Inhoudelijk zal men er dan van de zijde van de KNR op wijzen dat men vindt dat er in de Kerkprovincie gelegenheden ontbreken om open met elkaar van gedachten te wisselen over de feitelijke situatie van de kerk in ons land en over onderwerpen waarover katholieken van mening verschillen. Naar de vaste overtuiging van het AB moet het mogelijk zijn respectvol over verschillen in standpunt en in de beoordeling van situaties, over de achtergronden daarvan en over legitieme verschillen van inzicht binnen de eenheid van *communio* met elkaar in gesprek te blijven.

Zoals in eerdere AB-vergaderingen werd aandacht besteed aan de voorgenomen fusie van CMC, MIVA en Solidaridad, waarover de religieuze instituten recent ook geïnformeerd zijn door een brief (d.d. 18 november) van het CMC. Het huidige AB beveelt de nieuwe KNR aan om, op grond van de nu beschikbare informatie, ook met de nieuwe gefuseerde organisatie een bijzondere relatie aan te gaan, zoals dat al jaren het geval is met CMC, omdat die nieuwe organisatie in de missionaire traditie van de religieuzen wil staan. Bijzondere aandacht zal daarbij besteed worden aan de positie van CMBR en AMA als KNR-commissies. Het AB besloot een jaar geleden tot de instelling van de Adviesraad Solidariteitsinzet (zie KNR Bulletin december 2002, blz 3). Kort informeerde fr Van Pinxteren over de positieve ontwikkelingen in de gesprekken met AMA, CMBR, KOS en PIN, die moeten leiden naar de feitelijke start van deze Adviesraad. Daarna nam het AB kennis van de onderwerpen die door het DB waren behandeld in de afgelopen maanden en die verder niet terugkwamen in deze vergadering.

De vergadering werd afgesloten met een dankwoord van p Bodaar voor zr Rafaël Kops¹, die ruim acht jaar voorzitter van de KNR is geweest. Bodaar vertrok daarbij vanuit het boek Tobit, waarin de engel Rafaël zo'n belangrijke rol speelt. Bodaar memoreerde enkele belangrijke en soms moeilijk situaties uit deze afgelopen jaren. In haar reactie zei zr Rafaël dat zij nog maar enkele jaren geleden er niet van durfde dromen dat zij zelf nog het directe voorbereidende werk voor de éne conferentie zou mogen doen. Daarmee werd deze laatste vergadering van het AB-KNR in deze vorm afgesloten.

Ad Leys

¹ Geïnteresseerden kunnen de tekst van het dankwoord van p Bodaar opvragen T: 073 – 6921 321

Steeds opnieuw beginnen

In gesprek met zr Rafaël Kops

Per 1 januari aanstaande worden de samenwerkingsverbanden SBCN, SMB, SNPR en SNVR opgeheven. Vanaf die datum is de ene conferentie een feit en op 7 januari zal in klooster ZIN in Vught de oprichtingsvergadering van de nieuwe organisatie plaatsvinden. Dan wordt er ook een nieuwe voorzitter KNR gekozen. Reden voor een terugblik met de huidige voorzitter KNR, zr Rafaël Kops.

KNR

Op 31 augustus 1995 nam ze het stokje over van zr Benedicte de Vries en het werd al snel duidelijk dat de organisatie voor een reeks van ingrijpende beslissingen stond. In de eerste maanden na haar aantreden vormde de herhuisvesting van de verschillende bureaus van de samenwerkingsverbanden en de KNR in Den Bosch aan het Emmaplein het belangrijkste gesprekstema. De concrete verhuizing vond plaats in maart 1996. Zr Rafaël: *Kort daarna kwamen de problemen. Die waren er al natuurlijk, maar nu kwamen ze aan het licht. Onze interne pogingen tot verbeteringen boden onvoldoende soelaas en toen hebben we een extern adviseur ingeschakeld. De ingrijpende reorganisatie die daar op volgde heeft velen diep geraakt. Ik heb dat persoonlijk als een heel moeilijke periode ervaren. Wanneer er zo drastisch de bezem door een organisatie gehaald wordt weet je dat je als bestuur rechtstreeks verantwoordelijk bent voor menselijk lijden. Het betrof mensen die al jaren voor de samenwerkingsverbanden of de KNR hadden gewerkt. Het leidde wel eens tot slapeloze nachten. Toen we tijdens de Algemene Vergaderingen van de Samenwerkingsverbanden openheid verschaften kregen we er gelukkig veel vertrouwen voor terug. Dat was een belangrijke steun in die periode.*

Tijdens de jaarlijkse personeelsdag – ieder jaar eind september - heb ik mogen constateren dat de sfeer onder de medewerkers van het bureau inmiddels goed is. Ik ben blij dat de onderlinge betrekkingen sterk verbeterd zijn. Er is de laatste tijd heel duidelijk geworden dat de bomen niet meer tot de hemel groeien. Wij religieuzen zijn qua aantal sterk verminderd. Die trend zal zich nog verder doorzetten, maar tegelijkertijd komt er een

*beweging op gang van mensen, die dat niet zo maar willen laten gebeuren. De inzet is gericht op voortzetting van datgene waar religieuzen warm voor liepen en lopen. Het bewustzijn is aan het veranderen, zo bleek bijvoorbeeld uit het rapport *Wij religieuzen en uit de verschillende concrete producten van de studiegroep religieus leven van de SNVR. Dat soort dingen hadden we tien jaar geleden niet voor mogelijk gehouden. Ook het feit dat de platformdagen van de Commissie Roepen zich mogen verheugen in een grote belangstelling zie ik als een teken van die veranderende mentaliteit van religieuzen. De vraag naar zingeving is anno 2003 heel actueel en organisaties zoals VKMO en TBI hebben in de gaten dat het een kwestie is van to be or not to be om met zingevingsvragen bezig te zijn.**

De zusters Franciscanessen van Dongen

Ook bij de zusters Franciscanessen van Dongen vonden ingrijpende processen plaats in deze periode. Om te beginnen waren er de confronterende ontwikkelingen in de Indonesische afdeling. Zr Rafaël: *Toen ik in 1958 intrad begon hier het aantal zusters terug te lopen en daar traden de eerste Indonesische zusters in. In mijn bestuursperiode was er een sterke groei van het aantal zusters in Indonesië. Lange tijd waren wij de enige congregatie op Zuid Kalimantan. Daarom konden we daar niet zomaar vertrekken en daarom besloten we eigenlandse zusters te werven. Op Noord-Sumatra was al een noviciaat en wij begonnen met een tweede noviciaat op Java, waar een rijke bron voor roeping was. Beide regio's maakten onafhankelijk van elkaar een ontwikkeling door. Wij hebben sterk gestimuleerd dat deze regio's naar elkaar toe zouden groeien en in 1998 kwamen ze onder één bestuur. Het was de bedoeling dat de Indonesische afdeling in maart 2003 onafhankelijk zou worden. Het*

leek allemaal in kannen en kruiken, totdat er in Noord-Sumatra een splijtzwam aan de oppervlakte kwam. Het is voor buitenstaanders waarschijnlijk moeilijk te vatten, maar het heeft te maken met etnische diversiteit. Er was een groep van zestien zusters geformeerd, die zich willen afscheiden. Hierdoor is het proces van verzelfstandiging sterk vertraagd. Het is heel spannend voor ons allen wat hier uit zal komen. Uitgerekend vorig jaar zijn 9 van onze oud-missionarissen een maand teruggekeerd naar Indonesië. Dit bracht ons in een lastig parket. Enerzijds wilden we onze zusters niet belasten met alle problemen die daar speelden, maar anderzijds moesten we hen voor vertrek wel informeren. Het was heel zwaar voor de betreffende zusters, maar er was geen andere weg. Toen het eenmaal bespreekbaar was gesteld, voelde ik me enorm gesterkt en gesteund door de warme betrokkenheid van de zusters.

Dongen

En terwijl de ontwikkelingen in Indonesië de gemoederen danig bezighielden was er ook in Dongen een en ander gaande. Zr Rafaël: *Hier, in deze bakermat van de zusters, zijn er al jarenlang twee grote gemeenschappen, één in het kloosterverzorgingshuis en één in het moederhuis. In het moederhuis was aan het begin van de jaren tachtig veel gesloopt, herbouwd en in redelijke staat gebracht. De zusters die geïndiceerd raakten verhuisden van het moederhuis naar het kloosterverzorgingshuis, waar zij praktisch gezien minder comfort aantreffen. Bijvoorbeeld het sanitair op de gang in plaats van op de kamer. Geleidelijk ontstond er leegstand in het moederhuis. Toen maakten we in gedachten een radicale ommekomst en hebben we voorbereidingen getroffen voor de beweging van het kloosterverzorgingshuis naar het moederhuis in plaats van andersom. Volgens de architect was dit alles een fluitje van een cent. Maar we werden geconfronteerd met veel nieuwe regelgeving, technische eisen op het gebied van brandpreventie en dergelijke, de noodzaak om in alle verzorgingskamers afzuiginstallaties aan te brengen etc. De afmetingen van de kamers in het moederhuis zijn over het algemeen ruimer dan die in het*

kloosterverzorgingshuis, maar ze voldoen niet aan de nieuwste eisen. Daarom hebben we besloten twee verpleegunits te bouwen van 8 kamers. Dan houden we tenminste nog een stuk "intramuraal zorg". Het moederhuis is een monumentaal pand en hoewel de ramen in de jaren tachtig vernieuwd waren, bleek nu dat het hout onder de verf totaal vermolmd was. Vanwege het poreuze houtwerk moesten 59 ramen vervangen worden. Naast die ingrijpende verbouwing van het moederhuis is er ook nieuwbouw gepleegd. We hebben daartoe een stuk grond aan een woningcorporatie verkocht. Die corporatie heeft 12 appartementen gebouwd. Acht daarvan zijn zo ingericht dat ze voorzien in 25 mooie zusterkamers, die wij van hen huren. De vier andere appartementen worden bewoond door mensen van buiten onze gemeenschap. Tijdens de bouwvakantie zijn 25 zusters naar de nieuwe kamers verhuisd. Geleidelijk aan zullen de zusters weer terugkeren naar de kamers in het moederhuis en zal de woningcorporatie de vrijgekomen zusterkamers weer ombouwen tot appartementen en verhuren, waarbij we wel enige zeggenschap hebben over wie onze nieuwe burens zullen worden. Er zijn op dit moment circa twintig zusters, die buiten Dongen wonen. Wij hebben dus als Franciscanessen van Dongen niet stil gezeten de laatste jaren: het proces van verzelfstandiging van Indonesië en de herstructurering van de situatie hier in Nederland qua huisvesting en zorg. De twee werkgroepen – die van het kloosterverzorgingshuis en van het moederhuis - vallen onder dezelfde stichting en zullen vanaf januari 2004 worden geïntegreerd. We hebben in 2001 het 200-jarig bestaan gevierd. Dat hebben we voorbereid door samen met de instituten waarmee we rechtstreeks een band hebben onze aanvangsgeschiedenis te laten herschrijven door het Titus Brandsma Instituut. Hierdoor kwam ook een bezinningsproces op gang binnen de congregatie.

Inspiratie

Mensen met veel verantwoordelijkheden en lange werkdagen moeten wegen vinden om hun energie en inspiratie op peil te houden. Zr Rafaël is al een leven lang gewend om hard te

werken en daarnaast tijd te besteden aan studie en gebed. Dat is geen sinecure geeft zr Rafaël toe, maar ze is er de persoon niet naar om daarover te klagen of te zeuren. Deze kwaliteit én haar doorzettingsvermogen heeft ze van haar moeder geërfd. Het was voor zr Rafaël heel ingrijpend toen haar moeder ziek werd en uiteindelijk op 88-jarige leeftijd overleed. Ze had een pijnlijk gezwel in haar buik, dat ook op de longen drukte. Zr Rafaël: *Vanuit het ziekenhuis is moeder naar het verzorgingshuis van de broeders gegaan. Daar heeft ze het heel goed gemaakt. Haar laatste levensmaanden hebben wij als familieleden heel intens meegemaakt. Ze bleef zo helemaal zichzelf, zo dankbaar.*

Gelukkig geniet zr Rafaël een goede gezondheid. Zr Rafaël: *Op mijn achttiende ben ik overwerkt geweest. Ik had toen een 48-urige werkweek en studeerde daarnaast ook nog heel veel. Dat ging niet goed en op een gegeven moment kreeg ik last van slaapproblemen. De huisarts schreef me toen voor dat ik er twee weken helemaal uit moest. Ik moest veel met mijn kleine broertje gaan fietsen. Toen ik me na twee weken al een stuk beter voelde kwam ik terug bij de huisarts en die zei dat ik om 23.00 uur naar bed moest en mijn geest niet mocht overbelasten. Ik ben eigenlijk nooit ziek, maar vermoeidheid ken ik heel goed. Om toch wat meer rekening te houden met mijn leeftijd heb ik me voorgenomen om voortaan 's avonds niet meer naar mijn werkkamer terug te keren. Op doordeweekse dagen probeer ik elke avond een uur te lezen. Dat lukt vaak, maar soms ook niet natuurlijk. Want ik verzorg de In Memoriams en de bidprentjes voor de overleden zusters altijd zelf, dus als de agenda overdag vol zit moet dat 's avonds.*

Zr Rafaël is heel matineus en heeft het eerste half uur vóór het ochtendgebed voor zichzelf. Ze geniet van het uitzicht vanuit haar nieuwe kamer op een eeuwenoude plataan en is ook nog altijd geboeid door die man van eeuwen her, Franciscus. Zr Rafaël: *Franciscus wist goed raad met de krakkemikkigheid, de beperktheid van de mens. Hij heeft voorgeleefd dat mensen ondanks die onvolkomenheden de*

moeite waard zijn. Een ander facet van Franciscus dat me aanspreekt is zijn ervaring van kosmische verbondenheid, die geworteld was in zijn bekering: elkaar in alle broosheid dragen zoals je zelf gedragen zou willen worden. Hoe stuntelig onze inspanning ook is, God kan daarin zijn werk doen en kennelijk wil Hij geen andere weg.

De weekends brengt zr Rafaël als het even kan in Dukenburg (Nijmegen) door. Op zaterdagavond kijkt ze met haar medezusters graag naar een spannende crimi: A Touch of Frost, Silent Witness of Inspector Morse. Bij gunstig weer maakt ze een flinke wandeling en om voeling te houden met het gewone leven staat ze op zondag met plezier in de keuken. Zr Rafaël: *Tijdens het bereiden van een maaltijd ben je heel concreet bezig en tegelijkertijd houd je geest ruimte voor andere zaken.*

een leven na de KNR

Op 7 januari hoopt ze het stokje door te kunnen geven en het is evident dat haar opvolg(st)er in een heel andere situatie van start zal gaan. Wanneer er één koepel is zullen voor het eerst naast materiële ook inhoudelijke taken aan de KNR worden toevertrouwd. Dat is van levensbelang, niet enkel voor de religieuzen zelf, maar ook maatschappelijk.

En in Dongen hopen ze eind januari de verbouwing achter de rug te hebben, zodat de zusters kunnen verhuizen. Zr Rafaël: *Dan werken we vervolgens toe naar het algemeen kapittel in april 2004. Ik ben gevraagd in het bestuur van de Radboudstichting, als opvolgster van zr Lydwien Nieuwenhuis. Van het Franciscaans Studiecentrum ben ik al bestuurslid, al opereer ik nog even in de luwte. In ons noviciaatshuis hing er een spreuk aan de muur: Steeds opnieuw beginnen dat is levensmoed. Die spreuk heeft in de loop der jaren verschillende invullingen gekregen. Maar het is belangrijk om steeds opnieuw te beginnen en er op te vertrouwen dat dat de weg is die we moeten gaan. Het er niet zomaar bij laten zitten, maar in vertrouwen er aan gaan staan: dát is evangelisch leven. We blijven zoeken naar wegen om vanuit onze omstandigheden nú als religieuzen betrokken te blijven op anderen.*

Laatste vergaderingen Samenwerkingsverbanden

Vanwege de op handen zijnde fusie per 1 januari 2004 realiseerden de leden van de algemene vergaderingen van de diverse Samenwerkingsverbanden zich dat zij dit jaar voor het laatst in de huidige vorm bijeenkwamen. Dit gaf het samenzijn een bijzonder karakter. Vanuit elk gremium een korte impressie.

De Algemene vergadering SMB vond plaats op 22 april 2003 in klooster Mariënburg.

Op deze vergadering waren aanwezig het DB en 22 afgevaardigden van de monialenkloosters. Men sprak onder andere over de statuten. Belangrijk was de opmerking van een overste, dat er in de toekomst plaats moest zijn in de organisatie voor leken. In de statuten wordt hier niet over gesproken. Ieder was hier zich terdege van bewust. Ook kwam nogmaals de wenselijkheid van behoud van de jaarlijkse studiedag ter sprake. Dit is belangrijk als onderling contact en als permanente vorming. Tot slot werd nog ingegaan op het schrijven van de Congregatie van Religieuzen inzake de eisen die gesteld moeten worden bij de aanname van nieuwelingen. Het was een prettige en open vergadering.

Ook de SNPR kwam een laatste keer bijeen, en wel op 21 en 22 oktober in Heeswijk. Op de eerste dag ging veel aandacht uit naar kwesties rond de fusie, een thema dat de tweede dag nog even terugkwam in de bespreking van het concept-Mission Statement. Zoals gebruikelijk nam het avondgesprek een speciale plaats in. Deze keer bogen de leden zich over een notitie vanuit het Presidium, getiteld: *'n Kritisch geluid. Over de stem van religieuzen.* Hierin stonden vragen centraal als: "Kunnen kritische geluiden binnen de Kerk nog wel geuit en gehoord worden? Moeten wij religieuzen niet meer en duidelijker communiceren wat ons dierbaar is en waarvoor wij ons inzetten? Hoe vaardig zijn wij in het communiceren van wat ons 'heilig' is?"

Door de leden werd ervoor gepleit ruimte te bieden voor de mogelijkheid om binnen de

kerk ook een ander geluid te doen klinken, zonder dat het kritisch zijn een doel op zich wordt. Het gaat er dan bijvoorbeeld ook om vrijwilligers in de kerk te ondersteunen en toerusting te bieden. Geleidelijk verschoof de aandacht naar het 'hoe': die waarden en dat charisma waarvoor wij staan, hoe kunnen we die zo effectief mogelijk voor het voetlicht brengen? Dit vraagt van de KNR om een actief beleid van *presentatie*. Nauwere samenwerking met de KRO is dan een goede mogelijkheid.

Op 13/14 november j.l. kwam het Algemeen Bestuur SBCN in Heeze voor de laatste keer bijeen. Voorzitter broeder Aad van Bentem keek in zijn inleiding terug op 44 jaar SBCN en de gewijzigde plaats en identiteit van broeders: 'als hoefsmeden in een wereld van auto's en computers' op zoek naar een nieuwe rol. Tijdens een gezellig diner werd in het bijzijn van voormalig voorzitters, secretarissen en DB-leden 's avonds deze periode afgesloten. Helaas kon de geplande bespreking van het boek *Liefdewerk* van Annelies van Heijst op het laatste moment niet doorgaan vanwege ziekte van de schrijfster.

De broeders/fraters werden bijgepraat over de laatste ontwikkelingen op weg naar de éne Conferentie KNR en bogen zich in dat kader ook over de tekst van een gezamenlijk 'mission statement'.

Verder lag er een voorstel tot instelling van een jaarlijkse 'SBCN-award'. Deze prijs zou moeten worden toegekend aan een persoon of instelling, die zich bijzonder verdienstelijk heeft gemaakt op een gebied of voor een groepering, waarop de broederinstituten in hun apostolaat gericht waren. Het principe van zo'n prijs sprak iedereen aan; wel werd het idee ter verbreding aanbevolen in de aandacht van de KNR.

Op 26 november vond de laatste bijeenkomst van de Algemene Vergadering SNVR plaats. Voornaamste aandachtspunt hier vormde het voorstel om een toegankelijk boek te laten

schrijven over het leven en werken van Nederlandse actieve vrouwelijke religieuzen in de 19^e en 20^e eeuw. De AV had dit idee opgepikt uit het 'testament' dat Inge van Nistelrooy bij haar vertrek als studiesecretaris vorig jaar achterliet. Het Bestuur vond vervolgens Annelies van Heijst bereid om als hoofdredacteur voor de uitgave van dit boek verantwoordelijk te zijn. In een geanimeerde discussie werd met haar van gedachten

gewisseld over een voorlopige opzet en inhoud van dit boek.

Voorzitster zuster Tarcies Wijngaard keek tenslotte aan de hand van een aantal hoogtepunten terug op de bijna 50-jarige geschiedenis van de SNVR, waarna AV en Bestuur samen met de leden van de werkgroepen SNVR in het volste vertrouwen het glas op de toekomst hieven.

Bestuurswisselingen

Dochters van Onze Lieve Vrouw van het Heilig Hart

Het algemeen bestuur van de Dochters van Onze Lieve Vrouw van het Heilig Hart heeft tot provinciaal bestuur benoemd in de Nederlandse provincie:

zr. Lies Alkemade, provinciale overste

zr. Irmgard Bos

zr. Elly van Dijk

zr. Gertrude Hooijmaijers

zr. Alies de Veen

Paters Assumptionisten

Mart Lemmens is herbenoemd als provinciaal.

Zijn termijn loopt tot en met het Generaal Kapittel in mei 2005.

Wim van der Sloot, eerste assistent

Henk Sibum, tweede assistent

In balans

Op 1 oktober jongstleden is In Balans, een onderdeel van de KNR-website, de lucht in gegaan. In het vorige nummer van het knr-bulletin heeft u kunnen lezen over de voorgeschiedenis van In Balans. In deze bijdrage vertelt zr Paula van den Berg, lid van de studiegroep, die de site heeft bedacht, waarom actie en contemplatie zo belangrijk zijn in haar leven.

Wie zich verdiept in de verhouding actie/contemplatie in het actieve religieuze leven stuit op een dynamisch proces. In de verhouding tussen actie en contemplatie is namelijk sprake van voortdurende ontwikkeling, die ook nog van tijd tot tijd, van plaats tot plaats en van persoon tot persoon verschillend kan zijn. Veel zusters beschouwen het thema actie/contemplatie als de kern van hun leven. Zij hebben de spanning tussen actie en con-

templatie hun leven lang beleefd en zij hebben ervaren dat je het beter uithoudt als je ook bezint.

Zr Paula van den Berg o.p.(Reuver, 1934) groeide op als tweede in een gezin van acht kinderen. Haar vader was bloemist. Hij overleed op 41-jarige leeftijd, zodat haar moeder al jong weduwe werd. Er waren indertijd nog geen voorzieningen. Zr Paula: *We ondervon-*

den veel steun van grootouders van moeders kant. En stiekem baden we 's avonds dat moeder niet zou hertrouwen. Ze was een heel sterke vrouw, die ook door haar schoonzoons en –dochters op handen werd gedragen. Ze vond het jammer dat ze het zich niet kon veroorloven om de kinderen door te laten studeren. Mijn moeder was een diepgelovige vrouw, maar toen ik kenbaar maakte het klooster in te willen gaan, was ze daar niet erg enthousiast over.

Zr Paula was in 1952 begonnen met de opleiding psychiatrie in St. Anna te Venray. In 1955 is ze ingetreden en twee jaar later geprofest. Na het behalen van het A-diploma is ze in de (eigen) ziekenhuizen van de zusters – de Dominicanessen van de H. Catharina van Siena - werkzaam geweest.

Uit het levensverhaal van zr Paula blijkt dat de invulling van het begrippenpaar actie/contemplatie sterk tijdgebonden is. Want tijdens haar vorming werd er niet in die termen gesproken. Beschouwen en het beschouwde aan anderen doorgeven is ons devies. Natuurlijk was er wel uitvoerig godsdienstig onderwijs en er waren duidelijke voorschriften, bijvoorbeeld met betrekking tot het silentium. Voor zr Paula vormde het silentium niet de meest geschikte weg om dichterbij God te komen. Zr Paula: *Soms vond ik het zelfs tegen de naastenliefde. Ik vond het moeilijk als ik mensen zag die ergens mee zaten met wie je niet mocht praten. Momenten van inkeer waren er ook volop tijdens de liturgie. Zr Paula: Voor ons als Dominicanessen was liturgie altijd erg belangrijk en dat is ook zo gebleven. Wij behielden het koorgebed, terwijl dat in sommige congregaties na Vaticanum II werd afgeschaft.*

Aktie-in-contemplatie contemplatie-in-actie

Werken in de gezondheidszorg betekent intensief contact met mensen, die een kwetsbare periode doormaken. Zr Paula: *De pijn en de moeilijkheden van patiënten nam je mee in het gebed. In onze dagorde waren de tijden voor contemplatie stipt voorgeschreven en vastgelegd en voordat we aan het werk gingen hadden we al tijd van bezinning achter de rug. Op*

een doorsnee dag stond je op tussen 6 uur en half 7, om 7 uur was het koorgebed, en na de eucharistieviering was er ontbijt (in stilte). De ziekenhuizen waren meestal aan het huis verbonden en het was niet de bedoeling dat je op het werk iets gebruikte. Zodoende ging je dus rond een uur of tien even naar huis om koffie te drinken.

Als jonge verpleegkundige wilde ze zich graag verder ontplooien. Logisch, want als je jong bent wil je doorgaans je grenzen verkennen (en zo mogelijk verleggen). Op eigen initiatief heeft zr Paula veel aanvullende aantekeningen (voor bevoegdheden) gehaald. Toen ze in een ziekenhuis op de Antillen zou gaan werken, werd er van haar verwacht, dat ze narcose zou gaan toedienen. Ze had met lachgas gewerkt en met etherkapjes, maar met narcose had ze geen enkele ervaring. Hoewel ze in de praktijk al doende veel leerde van specialisten stond ze er op op dit terrein een cursus te volgen. Maar hoe belangrijk techniek en deskundigheid ook mogen zijn, er is méér nodig voor het welslagen van een risicovolle ingreep. Zr Paula: *Tijdens het werk stuurde je ook veel boodschappen naar boven dat het maar goed mocht gaan. Contemplatie kan dus heel actief zijn. Je bent bezig en je bent bewogen om wat er gebeurt. Dat heb ik altijd heel sterk gehad, of ik nou op een operatiekamer werkte of op een kraamafdeling of elders. En ik ben nooit vergeten om te bedanken als het goed was gegaan. Ik ben heel dankbaar: naar God, naar mijn familie en ook naar de congregatie toe.*

Verdieping

Zr Paula was een van de laatste zusters in het ziekenhuis. Ze maakte – zoals velen in die tijd – lange werkdagen en had contacten met patiënten, met gediplomeerden, leerlingen en vooral ook met familie van patiënten.

Zr Paula: *Je moest veel improviseren, zelfs van kamer tot kamer en van zaal tot zaal konden de behoeften verschillend zijn. Je kon niet een kamer met een terminale patiënt vrolijk binnen komen stappen en evenmin ging je met een lang gezicht naar een kraamkamer.*

In 1982, toen ze 25 jaar geprofest was, gebeurde er met haar iets ingrijpends. Zr Paula: *Voor ons stond actie altijd op de voorgrond en juist daarin had je ook de contemplatie hard nodig. Ik ben toen naar Oirschot geweest om een individuele retraite te doen. Een zuster heeft me een week lang begeleid, ook in de contemplatie. Ze gaf me tekstsuggesties (uit de H. Schrift) en dat was heel weldadig, omdat je dan vanuit de Schrift bij jezelf komt en bij essentiële vragen over hoe te leven. Dat heb ik toen ervaren als een periode van inkeer, waardoor ik verder kon daarna. Ik heb de H. Schrift helemaal gelezen van kaft tot kaft en dan blijven je bepaalde teksten bij, die draag je met je mee. De Nieuwe Katechismus uit 1966 heb ik eveneens als heel inspirerend*

*ervaren. Zr Paula heeft ook enkele trouwe metgezellen op haar levenspad: Dominicus en Catharina van Siena. Uit de wijze waarop zr Paula over hen spreekt blijkt een sterke intimiteit. Het lijkt wel alsof zij ze zojuist nog in levende lijve heeft ontmoet. Ze vertelt enthousiast dat Dominicus in zijn leven veel heeft gelopen, omdat het aan Dominicanen verboden was om paard te rijden, want dat werd als luxe beschouwd. Door die talloze voettochten had hij veel tijd om met God bezig te zijn. En Catharina? Zr Paula: *Zij is een schitterende persoon en nog altijd hoogst actueel. Ik hoop vurig dat er weer eens zo'n profetes op zal staan om de machthebbers de waarheid te zeggen.**

Een reactie die binnenkwam naar aanleiding van de nieuwe site:

*Lieve mensen,
Ik heb werkelijk genoten van de web-site In Balans.
Al heb ik er niets aan gedaan, toch ben ik trots op het geleverde werk.
De presentatie is warm en boeiend. De inhoud is uitstekend en zet aan tot nadenken. Wij komen als actieve religieuzen nu eens actueel in beeld.
Héél fijn om je / ons zo spiritueel te presenteren.
Bedankt en ik probeer deze link door te geven, ook aan parochies en bisdommen.*

Vriendelijke groeten zr. Delian de Brouwer

Centrale plek 'rkkerk.nl' op verbouwde website 'katholieknederland.nl'

Met de komst van 'rkkerk.nl' als opvolger van 'Een-twee-een' begon het blad van de kerkprovincie afgelopen voorjaar aan een multimedia opmars. Eind 2003 kwam uit de verf wat de plannenmakers destijds voor ogen stond: een volwaardige website als verzamelplaats van alle media-uitingen van de R.K. Kerk in Nederland. 'Rkkerk.nl' is te vinden in het hart van de geheel verbouwde site 'katholieknederland.nl'.

De nieuwe vormgeving en opbouw hebben de website veel toegankelijker gemaakt. Er zijn nu zes hoofdrubrieken: encyclopedie, actualiteit, rkkerk.nl, televisie, radio en mediapastoraat.

Belangrijke veranderingen op de site zijn doorgevoerd in de rubriek 'rkkerk.nl'. De R-K. Kerk heeft hiermee een zelfstandige status binnen het geheel van katholieknederland.nl gekregen, wat ook te zien is aan het eigen logo en een andere kleurstelling. Naast informatie over de kerkelijke organisatie zijn de onderdelen 'catechese' en 'liturgie' uit de oude site er in ondergebracht. De bezoeker vindt in de omgebouwde rubriek onder meer persberichten en documenten, uitgegeven door de R.-K. Kerk in Nederland, een selectie artikelen uit het blad 'rkkerk.nl' en de online-versie van de landelijke Parochiebladenservice.

Nieuw op katholiek nederland.nl is de 'encyclopedie'. De RKK-internetredactie wil dit onderdeel in de loop der jaren uitbouwen tot een veelomvattend, multimediaal katholiek naslagwerk. De surfer moet er alles in kunnen vinden over het nederlands katholicisme. Daarbij spelen de teksten van het Tweede Vaticaans Concilie (1962-1965) en van de 'Katechismus van de Katholieke Kerk' (1993) een cruciale rol. De concilie- en katechismusteksten zijn overigens al online te raadplegen op de site.

Abdijkerk van Berne presenteert gratis e-mailmagazine

'Een moment van bezinning door middel van een korte overweging of gedachte', dat is de kern van het nieuwe gratis e-mailmagazine Stukwerk, dat om de week op vrijdag verspreid wordt door het pastoresteam van de Kerk van Berne.

Stukwerk is bedoeld voor ieder die zich wil laten inspireren. Met name ook voor belang-

stellenden die geen (regelmatige) kerkbezoeker (meer) zijn. Het voltallige pastoresteam van de Abdijkerk werkt mee aan het e-mailmagazine. Pastor Ton Baeten: 'Het is uitdagend en boeiend om eigentijdse thema's aan de orde te stellen en mensen uit te nodigen daarop in te gaan.'

Iedereen kan zich gratis aanmelden via de website van de Abdijkerk van Berne: www.kerkvanberne.nl

Rectificatie In het vorige nummer van dit blad zijn enkele storende fouten geslopen in het interview met Elly Verrijt mmz. Vandaar dat de betreffende fragmenten onderstaand opnieuw staan afgedrukt.

De Gaarde leerplek voor Ecologische Spiritualiteit

De start

In 1999 begon Elly Verrijt mmz (1944) met De Gaarde te Udenhout. Ze werd daartoe geïnspireerd door Hildegard von Bingen en door haar ervaringen in Genesis Farm (Verenigde Staten). Daar had ze kennis gemaakt met het werk van priester en ecologisch theoloog Thomas Berry. Volgens Berry bevinden we ons op een scharniermoment in de geschiedenis. 'Het Grote Werk voor het nieuwe millennium bestaat erin de overgang te realiseren tussen een periode van vernietiging van de Aarde door de mensheid naar een periode van wederzijds welvaren voor de mensheid én de planeet' zegt Thomas Berry. Haar leerperiode op Genesis Farm wekte in Elly een diep verlangen om na terugkeer in Nederland een kleinschalig centrum te beginnen vlakbij haar

(geboorte)grond. Elly: *Thomas Berry c.p. heeft eens gezegd dat je rondom de actuele situatie waarin de Aarde verkeert en het belang om de Aarde een stem te geven een congregatie zou kunnen stichten. Hier liggen de bronnen om het vuur onder de as op te rakelen.* Na enig zoeken hoorde Elly van een vrijgekomen ruimte tussen Udenhout en Berkel Enschtot. Haar gemeenschap, de Medische Missiezusters huurden het huis, de omliggende tuin en een klein stukje land en Elly doopte het geheel *De Gaarde*, 'een plaats waar mensen mogen ervaren dat wie werkt en leeft in harmonie met de Aarde en haar herstel bevordert, genezing vindt voor eigen ziel en een nieuw perspectief.' Samen met mensen van het *Rooie Bietje* (een ecologisch tuinproject voor mensen die uit het 'normale' arbeidstraject vallen) en

anderen werd de verwaarloosde tuin verzorgd en een kleine moestuin aangelegd. De metershoge heg voor het huis werd gekortwiekt, want de mensen van De Gaarde houden van een open relatie met de omgeving.

De Gaarde onderweg naar morgen

De Gaarde groeit en bloeit. Volgend jaar wordt het eerste lustrum gevierd, waarschijnlijk rond het thema: Wat is gemeenschap? Sinds enkele maanden is De Gaarde een stichting, waardoor het initiatief een breder draagvlak krijgt. De Gaarde is een

geschikte plek voor een sabbattijd en ook wie op zoek is naar een eigentijdse invulling van de geloften kan hier terecht. Wie meer wil weten over de wijze van werken en leven of deze plek eens wil bezoeken is van harte welkom voor een studie- of ervaringsdag.

De eerstvolgende dag is op zaterdag 31 januari. Centraal staat dan de vraag: Hoe kunnen we op eigen manier bijdragen aan het behoud en de leefbaarheid van de Aarde?

Deze dag wordt regelmatig herhaald. Bent u verhinderd op deze dag, schrijft u zich dan toch in. Bij voldoende aanmeldingen, wordt een nieuwe dag ingepland.

Het volledige artikel is op te vragen bij de KNR, afdeling Communicatie. **T:** 073-6921 316.
Meer informatie: De Gaarde. Elly Verrijt e.a. Molenhoefstraat 7, 5071 RL Udenhout.
T: 013 – 5335846 of kijk eens op de fraaie website **URL:** <http://www.degaarde.org>.

Jabbok: Religieus boerderij-project in Eesergroen

Inleiding

De worsteling van Jakob vormt een bekend en geliefd Bijbelfragment. Genesis verhaalt hoe Jakob na een lange tijd in den vreemde de rivier Jabbok moet oversteken om na die periode van ontworteling weer de oude vertrouwde grond der vaders onder zijn voeten te krijgen. In het duister worstelt hij met zichzelf en met de Ander. De oever van de Jabbok is de plek van vertwijfeling en moed, van wanhoop en hoop, van uitputting en nieuwe levenskracht. Jakob vecht tot aan de dageraad en als hij de Jabbok oversteekt is dat zijn thuiskomst.

Jabbok is met andere woorden een plek waar een bovenmenselijke strijd wordt gevoerd met een gunstige afloop. Het is tekenend dat de religieuzen, die aan de wieg stonden van een project voor verslaafden in Drenthe, hieraan de naam Jabbok verbonden.

Bijna achttien jaar geleden (in 1985) werd de Stichting Religieus Boerderijproject met verslaafden opgericht. Het doel van de stichting werd als volgt omschreven: diegenen die verslaafd zijn of dreigen te worden aan verdovende middelen een mogelijkheid te bieden

om op basis van evangelische waarden in vrijheid en authenticiteit zichzelf te genezen, in de ruimste zin van het woord, en een nieuw leven te beginnen. De stichting tracht haar doel te bereiken door middel van een boerderijproject, waarin de aangenomen personen samen met een aantal religieuzen leven volgens het evangelie. Hierbij gelden de volgende uitgangspunten: een leven van gebed en soberheid, een leven dichtbij de bronnen van de natuur, zonder verslaving; in het samenleven zal het accent liggen op de gezamenlijke verantwoordelijkheid zowel voor het werken als voor het huishoudelijk leven.

Jabbok

Acht mensen uit zes verschillende congregaties hadden bij de aanvang van het project gehoor gegeven aan de oproep om deel uit te gaan maken van de gemeenschap, die te Eesergroen in Drenthe gesticht zou worden. Na een grondige verbouwing van de boerderij en de nodige aanpassingen, begon een groep enthousiaste religieuzen met het opvangen van (ex-)drugsgebruikers, die de nodige geestelijke en lichamelijke verzorging behoeften. Maar er

ontstonden spanningen en diverse religieuze kwamen tot de ontdekking dat deze manier van leven toch niet voor hen bestemd was. In november 1990 vertrokken de laatste religieuze uit Eesergroen. Vervolgens trad een fase in van zoeken naar alternatieve bondgenoten. Om het project te redden werd naar een partner gezocht die bekend was met de doelgroep en in staat zou zijn om de doelstelling van het boerderijproject te realiseren. Deze partner werd gevonden in de toenmalige stichting De Bulldog te Rotterdam, waar z'r Greet van der Burg (Soc. JMJ) indertijd werkte. Zij kent het boerderijproject van de beginjaren en heeft er altijd veel sympathie voor gehad vanwege de raakvlakken met haar eigen werk in Rotterdam. Zij zat dagelijks urenlang in een keet om koffie te schenken aan drugsverslaafden en te luisteren, te luisteren. Greet: *Veel is me duidelijk geworden uit die verhalen, die me vaak diep raakten. Ik probeerde iets te begrijpen van hun situatie en hen nabij te zijn in hun uitzichtloosheid. Ik kon er niet veel aan doen, maar ik bleef op zoek naar die kern van goedheid die soms diep in iedere mens verborgen ligt. Ik ben aldoor op zoek naar het beeld van God in iedere mens.* Vanwege haar bestuurlijke taken had Greet de laatste jaren geen contact meer met drugsverslaafden. Toevallig kwam het boerderijproject onlangs ter sprake tijdens een vergadering. Dat vormde voor Greet de aanleiding om samen met een werker van het eerste uur naar Eesergroen af te reizen. Zij wilde graag met eigen ogen zien hoe alles daar nu reilt en zeilt. Het hernieuwde contact – in de voorbije zomer - ervaarde zij als hartverwarmend: *Toen we er op bezoek waren werd juist gebeld door een boer die hulp nodig had om 400 pakken hooi binnen te halen. De jongens stonden er meteen klaar voor. Ze pakken allerlei werk aan om wat te verdienen, maar wanneer ze weten dat een boer het toch al moeilijk genoeg heeft om zijn hoofd boven water te houden, dan doen ze het gratis. En de mensen die daar werken hebben echt hart voor de gasten. Het is opmerkelijk hoe goed ze geaccepteerd zijn in de omgeving. Zou dat soms te maken hebben met degenen die het project hebben opgezet?*

De bewoners

Het boerderijproject richt zich op zware hard-drugsgebruikers die al veel vruchteloze pogingen hebben gedaan om af te kicken. Er zijn weinig projecten in Nederland waar ex-hard-druggebruikers geen zware therapieën hoeven te ondergaan en waar zij betrokken worden bij het in stand houden van de leefomgeving.

De instroom van ex-verslaafden (bewoners) geschiedt via de bestaande kanalen. Men dient overtuigd te zijn dat men wil afkicken. Men is verplicht actief bezig met het eigen afkick- en ontwikkelproces. Tevens moet men meewerken aan het helpen opvangen en afkicken van andere verslaafden. Er is een werkplicht (zorg voor de eigen leefomgeving) en een opleidingsplicht.

Werkzaamheden

De belangrijkste dagbesteding is werk. Werk dat je met je handen kunt doen. Veel in de buitenlucht en liefst met veel plezier. Na de rooibouw op het eigen lichaam die verslaving kenmerkt, worden bewoners tijdens hun opname snel sterker. Zowel mentaal als fysiek. Tijdens de meeste seizoenen is er van alles te doen op het land rondom de boerderij: het helpen met het hooien en het bezig zijn in de moestuin.

Jabbok ligt in een prachtig gebied met veel bossen en heide. Ook daar vind je de bewoners geregeld. In samenwerking met Staatsbosbeheer wordt geholpen bij het onderhouden van uitgestrekte natuurgebieden.

In de buurt van de boerderij verlenen ze de helpende hand bij bouwprojecten. Daarbij wordt veel kennis opgedaan en aan elkaar overgedragen: metselen, timmeren etc.

Wonen op de boerderij

Samen wonen betekent er samen voor zorgen dat er elke dag te eten is en dat het huis schoon is. In de praktijk wordt dat zo geregeld dat per dag telkens iemand huisdienst heeft. Diegene maakt de douches schoon, stofzuigt de kamers en gangen enz. Ook het koken voor de hele groep hoort bij deze taak. Zoals bij alles hoort ook hier in het begin voldoende steun en hulp bij. Natuurlijk is er ook vrije tijd. Op werkdagen eindigt het werk 's middags om vier uur.

In de weekenden doet men boodschappen, gaat men naar de bioscoop of maakt een boswandeling in de omgeving.

Vrijwilligers

Tijdens het verblijf op Jabbok zal een bewoner steeds meer verantwoordelijkheden krijgen. Voor zichzelf en uiteindelijk ook voor zijn medebewoners. In de laatste fase worden zij vrijwilligers genoemd. Zij zijn voor Jabbok heel belangrijk, want zij zorgen voor de kennisoverdracht op jongere bewoners. Zoals dat ook eens bij hen gebeurde. Ook regelen de vrijwilligers alle dagelijkse zaken.

De vrijwilligers leren in deze fase ook omgaan met hun eigen zelfstandigheid. Daarom wonen zij niet meer bij de groep, maar in een apart huis op het terrein.

Zelfstandigheid gaat hand in hand met vrijheid en daar mag mee geoefend worden. Ook met het leven na Jabbok gaat de vrijwilliger zich intensiever bezighouden.

Er worden diverse werkzaamheden verricht om in het eigen levensonderhoud te kunnen voorzien, zoals het hakken en verkopen van hout, tuinonderhoud, bouwwerkzaamheden en agrarisch werk. De werkzaamheden worden begeleid door vrijwilligers.

Er was over de laatste zeven jaar gezien een gemiddelde populatie van ruim dertig personen, die rond de 35 jaar oud waren. Een aantal van hen is er in geslaagd om goede contacten op te bouwen met Staatsbosbeheer en met boeren in de omgeving. Hierdoor hebben zij kunnen wennen aan het werken in de samenleving, een zeker dagritme. Gedurende het verblijf in Jabbok heeft een aantal bewoners te kennen gegeven zich in de regio te willen vestigen en in totaal vijftien personen is dat ook gelukt. Het boerderijproject wordt gerund door vrijwilligers. Continuïteit wordt gewaarborgd door een echtpaar, dat zich hier bij aanvang van het project gevestigd heeft en bij wie de bewoners zich thuis voelen. Er zijn voorts regelmatig contacten met lokale artsen, een Riagg-arts en een maatschappelijk werker.

De toekomst?

Tot op heden is Jabbok in staat geweest om op basis van zeer lage exploitatiekosten zelfvoorzienend te zijn. Om op eigen kracht verder te kunnen is het echter noodzakelijk dat er meer betaalde projecten worden binnengehaald. De morele en financiële steun van religieuzen is hierbij zeer welkom.

Stichting Religieus Boerderij Project JABBOK, Eeserstraat 7, 9537 TA Eesergroen.
T: 0599-287 187. URL: <http://www.jabbok.nl>. Wilt u meer informatie dan kunt u ook contact opnemen met zr G. van der Burg (T: 073 – 6215 248) of met de commissie PIN.

Balanceren tussen betrokkenheid en distantie

In gesprek met Toon Maas

Vanaf het begin van de jaren zestig (vorige eeuw) kwamen er geleidelijk leken in dienst van religieuzen om hen bepaalde taken uit handen te nemen. Aanvankelijk ging het daarbij met name om taken in de huishouding en de verzorging, zoals bejaardenverzorgende of kok. Vervolgens kwamen de economisch adviseurs, die besturen terzijde stonden bij het regelen van allerlei materiële aangelegenheden. Met name in de jaren negentig kwam weer een derde type werknemer in dienst van religieuzen op: pastoraal werk(st)ers, coördinatrices en beleidsmedewerk(st)ers. Het gaat hierbij om vertrouwensfuncties, die aan het hart van het religieuze leven raken en speciale eisen stellen aan de relatie werkgever-werknemer. In onderstaande bijdrage een kennismaking met de heer Toon Maas, die al jarenlang het bestuur van de Zusters van Julie Postel met raad en daad terzijde staat.

Aanloop

Toon Maas (Someren, 1953) groeide op in Lierop (Noord-Brabant). Hij volgde de HBS en ging, omdat hij 'iets met mensen' wilde, naar de sociale academie. Via militaire dienst kwam hij terecht in het opbouwwerk en vervolgens werd hij directeur van een jongeren-centrum in Uden. Ondertussen volgde hij cursussen mime en vormde samen met zijn broer een semi-professioneel theaterduo. Inmiddels is hij straattheatermaker in binnen- en buitenland. Daarnaast is hij beleidsadviseur van het provinciaal bestuur van de zusters van Julie Postel in Boxmeer. Dat vraagt natuurlijk om enige uitleg.

Toon Maas: Toen ik in 1989 toe was aan iets nieuws, viel mijn oog op de vacature bij de zusters van Julie Postel. Ik werd aangenomen als parttime coördinator in het moederhuis. Met alle steun van de provinciale overste, zr Annie Besselink, heb ik mijn weg gezocht en gevonden. Er was natuurlijk weerstand te overwinnen bij de zusters en onder de oudgedienden bij het personeel. Zo vroeg één zuster me regelmatig op subtiele wijze: "Denkt u dat dit ook tot het pakket van de coördinator behoort?". Het was evident dat er van alles moest veranderen, maar het mocht niemand haar of zijn baan kosten. Ik heb steeds geprobeerd om die basisopdracht goed voor ogen te houden. Het is van belang om je van die gevoeligheden bewust te zijn. Gaandeweg kreeg ik steeds meer taken toebedeeld. Zo werd ik bijvoorbeeld gevraagd als voorzitter van de bouwcommissie en lid van de museumcommissie. Dat ging een aantal jaren heel goed op deze manier. In 1995 ging ik een jaar met sabbatsverlof en bij terugkeer bleek er een aantal zaken in een stroomversnelling te komen.

Van werknemer naar zelfstandig adviseur

Toon Maas: In mijn functie waren naast de eigenlijke beheerstaken veel inhoudelijke taken aangeslibd. Daarnaast gingen mijn theateractiviteiten steeds meer tijd in beslag nemen, waardoor een en ander eigenlijk niet meer te combineren was. In samenspraak met Zr. Annie Besselink is er toen een splitsing aangebracht in de beheers- en de beleidstaken

van mijn functie. Voor de beheerstaken is een vacature gecreëerd en ik ben me vanaf dat moment - voorjaar '98 - voor gemiddeld 10 uur per week als staffunctionaris gaan bezighouden met de beleidstaken. Totdat in 1999 zr Annie Besselink ziek werd. Dat leidde tot paniek, want zij was een van de jongste zusters en een kundige en inspirerende overste. Ik herinner me hoe ik in de pauze tussen twee optredens in de Efteling aan mijn laptop zat om een noodplan te schrijven voor de (tijdelijke) bestuurlijke organisatie van de congregatie. Zo schoof ik op naar de adviseurskant. Samen met fr Jacques Scholte begeleidde ik in 2000 het kapittel. Daar kwam een totaal nieuw bestuur uit en dat was ook voor de zusters een grote schok. Ik vond op dat moment dat mijn werkzaamheden voor de congregatie en mijn relatie met het nieuwe bestuur zich slecht verhielden met mijn loondienstverband. Gelukkig kon ik mijn bevindingen goed overbrengen aan het provinciaal bestuur. Zodoende ben ik vanaf januari 2001 als zelfstandige werkzaam als adviseur van het bestuur voor 500 uur per jaar. Dat komt ongeveer overeen met gemiddeld een dag per week. Qua tijdsinvestering verhoudt zich dat ook beter tot mijn theateractiviteiten.

Kwaliteiten van een beleidsadviseur

Desgevraagd geeft de heer Maas aan welke kwaliteiten zijns inziens van belang zijn voor het functioneren van een beleidsadviseur. *Toon Maas: Het is natuurlijk handig om te weten wat beleid is, zodat je beleidsmatig kunt denken, zonder dat daar een handboek aan te pas komt. Zusters denken niet in structuren, maar vanuit mensen. Je moet de willekeur van menselijk gedrag ook meenemen. Als je dat kunt, groeit het vertrouwen van de zusters, als hen duidelijk wordt dat je niet jouw eigen ideeën wilt doordrukken. Het is ook van belang om steeds hoofd- en bijzaken te kunnen onderscheiden. Iemand stoorde zich aan het feit dat de distributie van maaltijden in de verschillende gemeenschappen in huis niet uniform verliep. De vraag is dan of het noodzakelijk is om het overal op dezelfde manier te laten verlopen. En de Arbeidsinspectie schreef een vernietigend rapport. De zusters schrokken er wel*

van, want volgens de wet zijn ze dus een non-chalante werkgever, die slecht met het personeel omspringt. Dat is natuurlijk absoluut niet het geval. Zelf vind ik de wijze waarop Arbo-wetgeving moet worden toegepast volledig doorgesloten: de voorschriften zijn veel te gedetailleerd, te strak gereguleerd. Vanuit dit soort regelgeving is het haast ondoenlijk om het gevoel voor de cultuur van de zusters en voor hun gegroeide wijze van leven en handelen tot uiting te laten komen. Onze zusters leven vanuit een groot gevoel, maar ook met een sterk ontwikkeld 'boerenverstand'. Dat uit zich in een eigensoortige, soms ook eigenwijze houding, waarin ik mijzelf heel goed herken. Ik kan me goed met de zusters identificeren.

Spiritualiteit

Toon Maas: *We hebben in huis een cursus ontwikkeld 'werken voor religieuzen', die alle personeelsleden kunnen volgen. Dat leidt tot meer begrip van het personeel voor de zusters. Je moet kunnen vatten waarom mensen doen wat ze doen. Naar mijn idee is het logisch dat je je aanpast richting werkgever. Veel personeelsleden kunnen misschien niet benoemen wat de spiritualiteit van de congregatie is, maar, vooral mensen die hier al lang werken, voelen haarscherp aan hoe de zusters willen dat zaken verlopen. In het algemeen ervaar ik wel eens dat er vrij hoogdravend gedaan wordt over spiritualiteit, terwijl de spiritualiteit zich tegelijk uit in alledaagse dingen: er is een sterke vervlechting van cultuur, spiritualiteit en omgangsvormen. Ik heb geleerd dat openheid en een vragende opstelling heel goed werken. Zo laat ik mijn toespraken altijd vooraf lezen, omdat ik er zeker van wil zijn dat er niks in staat wat de zusters tegen de borst zou stuiten. Mijn basishouding in deze functie is: Hoe wilt u het? Er ontstaat dan een soort semi-permeabele situatie: vanuit het bestuur kan ik zaken uitdragen als dat nodig is en van buitenaf kan ik een buffer vormen als ik denk of aanvoel dat dit voor een bepaald onderwerp gewenst is. Wanneer het er op aankomt moet je gewoon pal voor de zusters gaan staan en hun belangen jegens derden verdedigen. Ik denk dat een actieve opstelling goed werkt,*

maar het gebeurt ook regelmatig dat ik iets voorstel wat de zusters niet willen. Dan gebeurt het dus niet! Je moet, denk ik, niet te bang zijn voor kritiek of discussie. Is die angst er wel dan heb ik wel bij functionarissen gezien dat er een soort eiland rond die persoon gecreëerd wordt: 'Er wordt omheen gebreid'. Bij een gebrek aan openheid gebeurt het dan, dat de functionaris in kwestie, zelf als laatste dit proces herkent. En dan is het vaak al te laat om nog goed te kunnen functioneren in een vertrouwensrelatie.

Werkwijze

Wie goed is ingewerkt als adviseur komt wellicht gemakkelijk in de verleiding om op de stoel van het bestuur te gaan zitten. Toon Maas: *Dat is inderdaad lastig. Hier in huis zijn we de laatste jaren toegegroeid naar een heldere besluitvormingsstructuur. Het uitgangspunt daarbij is dat het provinciaal bestuur in vergadering en onafhankelijk besluiten neemt. Anders gezegd: als de zusters een besluit nemen is er niemand bij, die ter plekke de besluitvorming kan beïnvloeden. Daaraan voorafgaand vindt de beleidsvoorbereiding plaats in de zgn. beleidsvergadering. In dit overleg nemen bestuur en adviseurs deel. Beleidsvoornemens worden besluitrijp gemaakt en voorberekt voor de vergadering van het provinciaal bestuur. Dit impliceert een fasering in de besluitvormingsprocedure. Verschillende concepten van een notitie passeren de revue. Het bestuur moet alles rustig laten bezinken, totdat de zusters het gevoel hebben dat zij over alle argumenten beschikken om een besluit te kunnen nemen. Binnen deze wijze van werken kan het niet voorkomen dat een functionaris à la minute aan de provinciale overste vraagt om dit of dat stuk even te tekenen. Een dergelijke werkwijze vraagt natuurlijk een goede discipline en een deugdelijke planning, en dat is wennen, zowel voor de personeelsleden alsook voor de zusters in het bestuur zelf. Aangezien de bestuursleden wonen op dezelfde plek als ze werken is het voor hen ook lastig om altijd volgens de regels van het spel te handelen. Ze worden vaak aan hun jasje getrokken om snel even dit of dat te*

regelen. Ik vind dat ik als beleidsadviseur hierbij niet alleen de inhoud in de gaten moet houden, maar vooral ook de procedure en ik probeer dan ook steeds alert te blijven de zusters te stimuleren om de tijd te nemen die zij nodig hebben voor de besluitvorming. Zo groeien we gezamenlijk toe naar meer rust en helderheid in het bestuurlijk functioneren.

Bestuursadviesraad

Aan het eind van het interview maakt Toon Maas duidelijk dat een verder structurering

van de ondersteuning van het provinciaal bestuur vorm krijgt door het onlangs genomen bestuursbesluit voor de instelling van een bestuursadviesraad. In deze raad nemen twee mede-religieuzen: Zr Paula Hermans en p Falco Thuis o.carm., zitting die zich bezig houden met de 'religieuze toets' van het bestuursbeleid. Daarnaast bestaat de bestuursadviesraad uit Paul Kok (personeel en organisatie), Hein Scheffers (economisch adviseur) en Toon Maas (algemeen beleid).

Zorgen voor zieken in hun meest broze dagen Een initiatief van de zusters en broeders van Liefde

De congregatie van de Zusters van Liefde van Jezus en Maria werd gesticht in 1803 te Lovendegem, een dorp in de omgeving van Gent. De stichter, de toenmalige pastoor van het dorp, Pieter-Jozef Triest, werd vooral geïnspireerd door Vincentius à Paulo. Al tijdens zijn leven was kanunnik Triest een begrip geworden vanwege zijn radicale inzet voor noodlijdenden, zieken en weeskinderen in een tijd dat er van sociale voorzieningen nog nauwelijks sprake was. Hij stichtte achtereenvolgens de Zusters van Liefde van Jezus en Maria voor de verwaarloosde jeugd en de zieken, de Broeders van Liefde (aanvankelijk voor de bejaardenzorg), de Broeders van St Jan de Deo voor de ziekenverpleging aan huis en de Zusters van de Kindsheid Jesu voor de weeskinderen. Deus Caritas est is de kernspreuk van de congregatie die door haar inzet voor de allerarmsten een teken wil stellen van Gods werkzaamheden in de wereld.

Zr Dymphna Vermeulen en zr Ingrid Gerbrands keerden begin jaren negentig van de vorige eeuw terug uit de Kongo. Al snel kregen zij in Eindhoven bestuurlijke en praktische taken binnen de eigen gelederen. Toen het 200-jarig bestaan van de congregatie in zicht kwam wilden de zusters in het kader van dat jubileum iets bijzonders. Zr. Ingrid: We vroegen ons af wat vader Triest zou willen in deze tijd. Vader Triest had een voorkeur voor marginalen. Hij zou zich in deze tijd zeker

ook in willen zetten voor drugsverslaafden, maar je kunt niet alles doen. Onze Belgische zusters waren in Gent al zeker 15 jaar bezig met palliatieve zorg. Een hospice leek ook ons heel goed passen binnen onze spirituele traditie, want er is een grote nood aan goede opvang van mensen in de stervensfase. In nauwe samenwerking met de broeders van Liefde werden de plannen uitgewerkt.

De Regenboog

In Eindhoven werd op 5 februari 2002 hospice De Regenboog, gasthuis voor palliatieve zorg geopend. Eigenlijk was het een doorstart, want het initiatief draaide al vanaf september 2000, toen men heel voorzichtig is begonnen met twee kamers op het terrein van Dommeldal, waar de Broeders van Liefde ruimte over hadden. Zij wilden vanuit hun spiritualiteit graag iets doen voor de meest weerlozen. Het werd een gasthuis voor mensen in de laatste levensfase.

Toen de broeders vanuit Dommeldal verhuisden naar een verzorgingshuis bij het klooster Eikenburg stelde de congregatie op dat terrein een gebouw ter beschikking. Dit paviljoen werd verbouwd tot een accommodatie van zes appartementen. Elk appartement van 40 m² bestaat uit een kamer met logeermogelijkheid, badkamer en kitchenette. Naast dienstruimten is er een familiekamer en een stilte-ruimte. Bij de opening werd door de generaal-oversten van de broeders en de zusters van Liefde een

gevelsteen onthuld met daarop de tekst: In dit huis wordt gezorgd voor zieken in hun meest broze dagen.

De naam De Regenboog geeft goed weer waar de religieuzen en hun medewerkers voor willen staan. De kleuren van de regenboog staan voor de veelkleurigheid van mensen en opvattingen, waar men respect voor heeft. De boog verwijst naar een geborgen omgeving om de mensen heen, zoals ‘palliatief’ ook komt van ‘pallium’, een mantel die beschermend om je heen geslagen wordt. In De Regenboog kan heel veel. Bewoners nemen de eigen spullen mee, eventueel een huisdier wanneer men daaraan gehecht is. De zusters: We zijn als een spin in een netwerk van thuiszorg, medische achterwacht en verwijzers. We ondervinden veel enthousiasme, een sterke motivatie en goodwill van alle kanten. In een mum van tijd was er een wachtlijst. De zorg die geboden wordt is heel intensief, want die gaat niet enkel uit naar de zieken, maar ook naar de familie.

Samenwerken

Hoe is een en ander praktisch geregeld? De broeders en zusters van liefde zijn een samenwerkingsovereenkomst aangegaan. Zij verrichten de voorfinanciering en staan garant voor een eventuele negatieve exploitatie. De financiering van de zorg vindt plaats uit het thuiszorgbudget voor patiënten met intensieve thuiszorgindicatie. Via de AWBZ wordt het grootste deel gefinancierd en voorts betalen de gasten een eigen bijdrage. Hospice De Regenboog is een stichting en de formele werkgever van de personeelsleden is het St. Annaklooster. Er zijn circa 10 FTE² 's en 15 vrijwilligers werkzaam. Voorwaarde voor opname is een levensverwachting van maximaal drie maanden. De levensovertuiging van de gasten is wel relevant, maar zal geen rol spelen bij de vraag of iemand toegelaten zal worden. Er wordt geen euthanasie bedreven. De gasten zijn (tot dusverre) variërend in leeftijd van 16 tot 91 jaar. Het project wordt collegiaal ondersteund door het Catharinazie-

² FTE's=Fulltime-equivalenten – een begrip dat naar voltijd omgerekend aantal personeelsleden aangeeft.

kenhuis, verpleeghuis Stichting De Sterren en de Stichting Thuiszorg Eindhoven.

De directie van het St. Annaklooster is eindverantwoordelijk met betrekking tot het beleid, beheer en exploitatie. De medische eindverantwoordelijkheid berust bij de eigen huisarts van de cliënt of bij de aan het hospice verbonden verpleeghuisartsen. Er zijn twee artsen met een palliatieve opleiding aan De Regenboog verbonden.

De project-nota Palliatieve Zorg Unit (PZU) Broedershuis Dommeldal, geschreven door de directeur van het kloosterverzorgingshuis St. Annaklooster N.J.M. Lintermans, biedt een puntsgewijze opsomming van aandachtsvelden die aan de orde moeten komen bij het realiseren van een hospice. Een uitstekende handreiking dus.

Zorg-aan-huis

Als aanvulling op de zorg in het hospice is men in januari 2003 gestart met het project “zorg-aan-huis”, waarbij met name aandacht uitgaat naar de palliatieve terminale zorgverlening. Het idee om dit project op te starten is ontstaan vanuit verschillende motieven. Bij het werken in het hospice werd men voortdurend geconfronteerd met een wachtlijst van patiënten die graag opgenomen wilden worden. Daarnaast maakten huisartsen hen duidelijk dat het hospice voor een aantal patiënten ook een tijdelijke voorziening dient te zijn, bijvoorbeeld ter kortdurende ontlasting en ondersteuning van de naasten van de patiënt om vervolgens dan weer thuis verder verzorgd te kunnen worden. Voorts wilden we terminale patiënten, vooral zij die in ziekenhuizen verbleven, die wachtten op opname in het hospice, ter overbrugging een alternatief bieden. Het voornaamste motief is echter dat men de patiënten en de naasten voldoende mogelijkheden wil bieden om thuis de laatste fase van het leven door te kunnen brengen. Kortom: er is een streven naar het waarmaken van een ideaal: het meest menswaardig mogelijke op de meest waarachtige wijze.

Toekomstmuziek

De zusters en de broeders zullen binnenkort ook starten met een kindergasthuis. Landelijk

zijn er wel plannen voor hospices speciaal voor kinderen - het Leger des Heils (A'dam) en de Mappa Mondhuizen van het Rode Kruis - maar er is nog maar één plek gerealiseerd, namelijk de Glind (bij Amersfoort). Het nieuw te bouwen kindergasthuis, dat De Sterrenkijker zal gaan heten, komt te staan op het terrein Eikenburg op de plaats van de vorig jaar afgebrande houtbouw Naastbeek. Er zullen circa tien kinderen tot 18 jaar kunnen verblijven. De kamers zullen vooral ruim en huiselijk zijn, zodat er eventueel zelfs een

heel gezin in kan worden ondergebracht. Het is bedoeld voor ongeneeslijk zieke kinderen, maar ook voor hen die wachten op een ingrijpende operatie.

Zoals vroeger de religieuze gasthuizen opzetten om iets te kunnen doen aan gezondheidszorg en scholen stichtten om kinderen te onderwijzen, zo zijn er ook vandaag initiatieven voor die zaken die de overheid laat liggen. Pioniers: nog altijd.

Wie meer wil weten kan contact opnemen met de Zusters van Liefde, met de Broeders van Liefde of met de heer N.J.M. Lintermans, directeur van de stichting St . Anna Klooster.
T: 040 - 2140100

Met je voeten op de vloer, Kijkend door vensters

Op 8 oktober vond er in Klooster Mariënborg in Den Bosch een ontmoetingsdag plaats georganiseerd door de Werkgroep Vrouwenkontakten van de SNVR. Centraal stonden ervaringen en teksten van de vierde Oecumenische vrouwensynode in Elspeet en de tweede Europese Vrouwensynode in Barcelona. De dag werd geopend door zr Liduine Houtsma sfc. In het ochtendgedeelte hield Felicia Dekkers een inleiding. 's Middags bespraken de deelnemers een aantal stellingen met elkaar.

Felicia Dekkers legde uit dat het woord visioen is afgeleid van videre: zien, kijken. Het is kijken zover als je kunt. Aangezien we altijd te maken hebben met verschillende visioenen moet je zoeken, waar deze elkaar raken.

Visioenen zijn over het algemeen: wit/westers/hiërarchisch, vanuit het perspectief van de middenklasse en niet van de armen, gericht op man/vrouw verhoudingen en niet op man/man of vrouw/vrouw.

Een visioen moet je kunnen bijstellen, veranderen. Het is voorlopig. Dat vraagt ontvanke-

lijkheid: gaat het wel goed? Moet het niet anders? Je moet je visioen, dat normaal voorop staat opzij kunnen zetten en in wisselwerking brengen met wat er gebeurt. Je moet je beeldvorming bijstellen.

Visioenen zijn beelden, beperkt en gekleurd naargelang wij staan. Als je je dat bewust bent verliezen visioenen hun totalitaire karakter.

Ieder heeft andere visioenen: van eten, werk, land opbouwen of vrouwen opleiden. Er zijn veel verschillende visioenen, al overlappen ze elkaar wel.

Het was in Barcelona een hemelgewelf vol visioenen.

Hoe kunnen wij onze verschillen leven? Culturen delen? Samen veelvormigheid leven? We kunnen diversiteit leren. Door zelf in de spiegel te kijken. Ook zien hoe je rug eruit ziet. Leren met welke ogen jij kijkt en met welke ogen de ander naar jou kijkt

Het verschil schept verplichting. Je moet in beweging blijven, alert blijven op vooroordelen.

Ingekort verslag van Toos Starmans. Belangstellenden kunnen het volledige verslag opvragen bij het secretariaat SNVR, T: 073 - 6921 388.

Hier zijn we!

Met een sterk gegroeid zelfbewustzijn kwamen op 30 oktober 36 buitenlandse religieuzen samen met 22 Nederlanders (religieuzen en anderen) op de bijeenkomst Kleurrijk Religieus Leven, die dit keer in Utrecht gehouden werd. Het was voor de vierde keer dat het CMBR een dergelijke bijeenkomst organiseerde en het was duidelijk dat de tijd niet stil heeft gestaan. Hoewel het aantal buitenlandse religieuzen in Nederland niet spectaculair groeit, zijn er wel steeds meer mensen die hier al langere tijd zijn. Dat maakt dat ze steeds meer eigen visie ontwikkelen op hun taak hier. Waar de eerdere bijeenkomsten gingen over thuisraken in Nederland, ging het deze dag over de vraag wat buitenlandse (en Nederlandse) religieuzen kunnen bijdragen aan de steeds multicultureler wordende samenleving en kerk in Nederland.

Het naar Nederland uitnodigen van buitenlandse religieuzen gebeurt meestal omdat deze leden in een algemeen bestuur worden gekozen dat in Nederland zetelt. In een aantal religieuze instituten zijn echter ook experimenten bezig om samen met buitenlandse leden van hun instituut nieuwe wegen te banen voor het religieuze en missionaire leven in Nederland. Het CMBR volgt met belangstelling deze experimenten. De komst van buitenlandse missionarissen naar Nederland illustreert beter dan misschien enig ander fenomeen dat missie niet alleen een taak is voor landen ver weg, maar ook hier. Daarbij komt nog dat er een belangrijk verschil is tussen buitenlandse missionarissen hier en westerse missionarissen in de landen van het Zuiden. Deze nieuwe missionarissen hebben geen rijke achterban die geld geeft voor missie in een arm land. De buitenlandse religieuzen brengen zichzelf en al hun persoonlijke gaven, maar ook niet meer dan dat. Ze komen in feite met lege handen en dat maakt hun missie juist zo interessant.

Twee ervaringen

De aftrap voor gesprek op deze dag werd gegeven door zuster Johanna Ketelaar en door pater Marianus Jehandut s.v.d.. Zuster Johanna (zrs. Voorzienigheid Amsterdam) vertelde

over haar missionaire werk in Brazilië en in Nederland. Die twee ervaringen vormden een mooie spiegel voor elkaar. Ze ging naar Brazilië met een duidelijke visie, maar moest daar door de leerschool van het leren kijken met de ogen van de armen. Teruggeroepen naar Nederland om hier missionair werk te gaan doen, had ze aanvankelijk geen idee wat dat moest betekenen. Na enige tijd kwam ze in de Hermongemeenschap in de Amsterdamse rosse buurt terecht. Daar vond ze een zeer zinvolle missie. Pater Marianus vertelde hoe hij naar Nederland was gekomen en was gaan werken in de Schilderswijk in Den Haag. Het sleutelbegrip in zijn inleiding was 'dialogo'. Gelijk na zijn aankomst in Nederland in 1997 begon zijn dialoog met de Nederlandse samenleving en kerk. In de multiculturele setting van de Schilderswijk blijkt zijn Indonesische achtergrond eerder in zijn voordeel dan in zijn nadeel te werken, vertelde hij. Opvallend in de beide inleidingen was dat hoe verschillend de twee sprekers ook waren - wat betreft achtergrond, temperament, spiritualiteit - ze in de missionaire praktijk toch ongeveer op dezelfde plek uitkwamen: bij de armsten.

In de groeps gesprekken vonden er geanimeerde discussies plaats over missie in Nederland. Zo ging het over thuiskomen: thuiskomen in Nederland, thuiskomen in je eigen orde of congregatie, maar ten diepste ook thuiskomen bij jezelf. Dit is een lang proces. De inleidingen leren ons dat God vinden, mensen vinden en jezelf vinden, één proces is. Je kan dat niet uit elkaar trekken. Dit thuiskomen heeft ook te maken met loslaten. Buitenlandse religieuzen en teruggekeerde Nederlandse missionarissen moeten veel loslaten. Loslaten dat ze priester zijn, zuster of broeder zijn, want daar hebben mensen in Nederland weinig boodschap aan. Buitenlandse religieuzen en terugkerende Nederlandse missionarissen worden overspoeld door de secularisatie. Wat in het land van herkomst zeker leek, is dat hier niet meer. Je kan nauwelijks over God praten, je taal wordt niet meer verstaan. Het is geen wonder dat de meeste religieuzen die naar Nederland komen, in het begin veel

heimwee hebben. Toch ervaren velen na een bepaalde tijd dat ze nodig zijn, dat ze een bijdrage kunnen leveren aan de Nederlandse kerk, samenleving en het religieuze leven. Die bijdrage ligt bijvoorbeeld op het vlak van spontaniteit (bijvoorbeeld bij liturgie-vieringen), de kans om het internationale en multiculturele karakter van de eigen congregatie of orde beter te leren kennen, een andere kijk op geloof, bepaalde ervaringen in het leven binnen een multiculturele setting, etc. Opvallend in de beide inleidingen was dat ze allebei spelen in een stedelijke setting. Het lijkt erop dat het werk in grote steden voor het oprapen ligt, maar in kleinere plaatsen veel minder.

Een eerste drempel: taal

Opvallend was dat er nauwelijks een weerklank hoorbaar was van de pittige toespraak van Michael Amaladoss in mei over internationale gemeenschappen en over missie in Europa.

Amaladoss stelde op de jubileumviering van het Nijmeegs Instituut voor Missiologie toch principiële vragen bij de mogelijkheid om met enig succes mensen uit diverse culturen op gelijkwaardige wijze te laten samenleven en samenwerken. Het enige wat gezegd werd in die richting, was dat het zo belangrijk was de taal te leren. Daarbij ging het niet om het zo'n beetje leren Nederlands te spreken, maar om het echt goed te leren. Juist degenen die hier al langer zijn en het Nederlands redelijk beheersen, merken dat ze wat dit betreft op een grens stoten. Het maakt pastorale contacten soms lastiger, omdat je de finesses van wat iemand zegt, niet altijd oppikt. En daarmee wordt het meteen een stuk moeilijker om op gelijkwaardige voet samen te werken. Er is dus nog veel te doen. Maar het gesprek gaat door. De buitenlandse religieuzen zijn er klaar voor.

Tom Boesten

Lustrum Beweging van Barmhartigheid

Op zaterdag 15 november 2003 vond in ZIN te Vught de eerste lustrumbijeenkomst plaats van de Beweging van Barmhartigheid. De dag werd geopend door de initiator van de Beweging, fr Wim Verschuren. Uit volle borst zongen de ruim 200 (!) aanwezigen het lijflied: Zie mijn mensen. Vervolgens hield Ria Weyens een uiterst persoonlijke en inspirerende voordracht over de weg van barmhartigheid naar jezelf. Hier volgt een ingekorte versie van haar lezing.

Hou op met vechten

Ria Weyens: *Wij hadden een retraite voor een aantal boeddhisten en christenen. Daar vertelde ik over mijn chronische vermoeidheidsklachten en onrust: 'Hoe kom ik daar toch vanaf, van die onrust. Wat moet ik nu nog meer doen. Ik heb al yoga geprobeerd, en therapie, en dienstbaar zijn en bidden en meditatie. ' En toen zei de begeleidster, en dat heeft mijn hele leven een grote ommekeer gegeven: 'Have mercy on you! Hou eens op met vechten tegen jezelf. Laat de onrust onrust zijn. Benader jezelf met mededogen. Benader je eigen onrust, je eigen verwondheid met mededogen in plaats van met hardheid. Hou eens op met vechten.'*

En toen zei ze: 'Jezus heeft toch óók gezegd: 'Bemin de naaste zoals uzelf'. Dat gaat véél dieper dan eens wat tijd nemen voor jezelf. Ria

Weyens had veel last van oorsuizingen en probeerde via allerlei methoden hiervan af te komen. Ria Weyens: De eerdergenoemde boeddhistische therapeute zei toen: 'Hou eens op met vechten tegen die onrust, tegen die tinutus.' Heel praktisch komt het erop neer om heel waakzaam te worden.'s Nachts werd ik wakker met die tinutus en dan was mijn éérste reactie: 'Néé, dat wil ik niet!' En dan van: 'Goh ... já, tinutus.' Heel langzaam dat heel sterke verzet ombuigen naar erkenning. Dat vraagt ontzettend veel moed. Want alles in mij schreeuwde: 'Nééee.' En dan toch leren já-zeggen: het ondraaglijke leren dragen. Na een tijd begon ik te ervaren dat er vanuit die houding van 'já', van erkenning- wat-is een diepere kracht kwam. En ik ontdekte dat ik zelfs mét mijn tinutus opnieuw gelukkig kon worden. Het was voor mij een ontdekking dat

niet mijn tinutus of mijn depressiviteit de oorzaak was van mijn onrust, maar het verzét tegen mijn oorsuizingen, het verzét tegen mijn onrust, het verzét tegen mijn depressiviteit. Dus, het 'bemin de naaste zoals jezelf' gaat heel diep. Dat vraagt een echte ommekeer, bekering, een andere innerlijke houding aannemen, als het ware een houding aannemen van geweldloosheid náár mijzelf. Het is de moed hebben om in de waarheid te staan, te erkennen wat is. En niet om daar in te berusten, maar juist zien, zien wat is. Zonder al die reacties van verzet, hechten en vechten, zegt het Boeddhisme. Het innerlijk hechten en vechten is de oorzaak van ons duka, lijden, onrust. Maar het is vanuit dat zien dat we eigenlijk ook in beweging komen. Het is een já dat ons de kracht geeft néé te zeggen, Als je het vechten tégen jezelf loslaat dan krijg je de kracht om te vechten vóór het leven.

De moed om zachtmoedig te worden

Die uitnodiging van Jezus om zachtmoedig te zijn, om mededogen te hebben naar jezelf en naar de anderen komt het meest intens naar voren in het verhaal van de barmhartige Samaritaan, dat ook in de Beweging (van Barmhartigheid) centraal staat. Ter afsluiting ging de spreekster in op dit verhaal en plaatste het in zijn context. Ria Weyens: *Er is een man die naar Jezus komt en die zegt: 'Hoe kan ik eeuwig leven, wat moet ik doen om eeuwig te leven?' Wij zouden nu zeggen om bewust te leven, ten volle te leven. Het antwoord is: 'Bemin God met heel uw hart, met heel uw ziel en met al uw krachten, en bemin de naaste zoals uzelf.' En dán vertelt Jezus het verhaal van de barmhartige Samaritaan. De zin van het leven is om te groeien in drie dimensies: de liefde tot God, de liefde tot je naaste en de liefde tot jezelf. Hoe kunnen we het verhaal lezen als we het verhaal in het licht plaatsen van het derde liefdesaspect, de liefde naar jezelf? Dan kunnen wij in die gewonde man die aan de rand van de weg ligt ons eigen*

gekwetste zelf herkennen. Er is een ándere houding naar verwondheid mogelijk, dat is: barmhartige Samaritaan zijn voor jezelf. Je eigen wonden dúrven zien, durven verzorgen, met liefde. En ook: loslaten! Je hebt heel wat mensen die als ze eenmaal naar hun eigen schaduw hebben leren kijken, daar eindeloos lang aan gaan peuteren. Het inzicht krijgen in 'wat is', het leren zorgen voor je eigen verwondheid, is belangrijk. Maar het is een fase. Wat ons uit deze verwondheid brengt dat is de mededogende blik naar mezelf én de overgave én de dienstbaarheid. 'Bemin God met heel uw hart, met heel uw ziel en met al uw krachten', dát gaat zo belangrijk worden, omdat we nu in dat belangrijke scharniermoment zitten. Als er nu geen overgave komt ... 'Have mercy on me, God'. Dat is ook de schreeuw die nu uit de harten van de mensen moet opklinken.

Op de voordracht van Ria Weyens werd met veel instemming gereageerd. 's Middags deed z'r Mieke Kerckhof van de Zusters van de Barmhartigheid Jesu uit de doeken hoe zij in samenspraak met de medewerkers van een paar zorginstellingen de veertien werken van barmhartigheid onder de loep heeft genomen en deze heeft hertaald naar de eigen situatie. En Charles van Leeuwen, manager aan de Universiteit van Maastricht, vertelde op een prikkelende manier over zijn zeven aarzelingen op de weg naar barmhartigheid. Natuurlijk voorzag het programma ook ruimschoots in onderlinge ontmoeting en in het maken van toekomstplannen voor de Beweging en voor eenieder persoonlijk. Het koor Katharsis verzorgde een feestelijke afsluiting.

De inleidingen zullen te zijner tijd worden gepubliceerd. De Beweging van Barmhartigheid gaat natuurlijk door op de ingeslagen weg: het uitdragen van barmhartigheid in de samenleving en het elkaar bemoedigen in het verdiepen van de spiritualiteit van barmhartigheid.

Meer informatie over de Beweging biedt de oprichter fr Wim Verschuren, Boxtelseweg 60, 5261 NE VUGHT. T: 073 – 657 70 44 / E: wjgverschuren@hetnet.nl
Ook de site van de Beweging biedt aanvullende informatie. <http://www.barmhartigheid.nl>

Historici in Soeterbeeck

Op vrijdag 28 november vond in Studiecentrum Soeterbeeck in Ravenstein een ontmoetingsdag plaats voor historici die onderzoek doen naar de geschiedenis van orden en congregaties in Nederland na 1800. De organisatie was in handen van Joos van Vugt, bestuurslid van Stichting Echo en vertegenwoordiger van Nederland in het European Forum for the Research on Religious Institutes in Europe (EFRRIE).

In zijn inleiding gaf Joos van Vugt een korte toelichting op dit Forum en op het belang van een internationale oriëntatie, juist voor historici die zich bezighouden met de bestudering van religieuze instituten. Vervolgens belichtte hij de stand van zaken in het onderzoek. Tussen 1980 en eind jaren negentig heeft een kleine hausse aan publicaties over het kloosterleven plaatsgevonden. Wat was de achtergrond van deze bedrijvigheid? Van Vugt:

Dat de afgelopen jaren zo'n vruchtbare periode zijn geweest, is voor een deel de verdienste van historici maar ook en misschien wel vooral van de orden en congregaties zelf. De publicaties die zijn verschenen zijn soms de vrucht van privé-ondernemingen van historici of van individuele religieuzen. Soms liggen er universitaire projecten aan ten grondslag. Maar voor een groot deel ging het om onderzoek in opdracht van een orde of congregatie.

De Nederlandse religieuzen hebben de laatste tien, twintig jaar meer dan ooit tijd, moeite, geld en – niet te vergeten – openhartigheid geïnvesteerd in het onderzoeken en te boek stellen van hun verleden. Historici hebben daarvan geprofiteerd. Het inzicht van de religieuzen zelf dat de tijd rijp is voor een bestandsopname speelt een rol maar evenzeer hun wens om een zinvolle erfenis aan ervaringen en inzichten achter te laten voor latere generaties, met name voor de medezusters en medebroeders in de voormalige missielanden.

Deze belangstelling van de religieuzen zelf heeft geleid tot een flink aantal dissertaties en monografieën van de hand van religieuzen en van professionele historici een lange lijst waarachter uiteraard gewichtige en minder gewichtige publicaties schuilgaan. Ik ga er verder niet op in maar de paters lijken inmid-

dels een beetje achter te blijven bij de zusters. Dat was vroeger wel anders.

Naast deze historische productie verscheen er nog veel meer. Van Vugt wees met name op de groeiende serie archiefinventarissen en plaatsingslijsten door het Dienstencentrum Kloosterarchieven in Nederland, de publicaties die zijn voortgekomen uit 'herbronningsprojecten' van het Nijmeegse Titus Brandsma Instituut en het bemiddelende werk van Stichting Echo dat heeft geresulteerd in een aantal belangrijke publicaties.

Vervolgens wierp Van Vugt in een genuanceerde en zelfkritische evaluatie een aantal prikkelende vragen op. Veel van de dissertaties en monografieën die de afgelopen jaren zijn verschenen werden verricht in opdracht van een religieus instituut. Wat betekent dat voor de onafhankelijkheid van de onderzoeker? Van Vugt is van mening dat er ondanks de stortvloed aan gedegen studies van de voorbije decennia onvoldoende aandacht is voor analyse en theorievorming: *Dat dergelijke algemene vragen niet of te weinig aan bod zijn gekomen, heeft zeker te maken met het karakter van opdrachtonderzoek. Opdrachtgevers willen een wetenschappelijk verantwoord verhaal maar ook een leesbaar verhaal dat duidelijk betrekking heeft op hun eigen gemeenschap. Voor hen ligt de nadruk op het geschiedverhaal zelf. Dat is vanuit hun gezichtspunt vanzelfsprekend en respectabel, maar als wetenschapper hoop je toch altijd dat je inzichten op de een of andere manier zullen functioneren in een wetenschappelijke discussie. Daarvoor zijn bespiegelingen en analyses uiteindelijk nodig, maar studies van algemene of comparatieve aard kunnen niet uit opdrachtgeld gefinancierd worden. Ze zullen dus onderdak moeten vinden in universitaire programma's.* Het belangrijkste volgens Van

Vugt is echter dat historici aandacht opbrengen voor meer algemene vragen, waarmee hij overigens niet wilde beweren dat er niets op dit gebied gedaan is. Hierbij verwees hij naar de aanzetten in de bundels van de serie *Metamorfosen* en naar het boek *Liefdewerk* van Annelies van Heyst, waarin zij het concept van liefdewerk en *caritas* ontrafelt aan de hand van een eigen historische studie van de Zusters van De Voorzienigheid.

Historici moeten meer expliciet algemene vragen aan de orde durven stellen. Van Vugt: *Al die boeken en artikelen die de afgelopen decennia zijn geproduceerd, vertegenwoordigen een schat aan gegevens. Er is goed historisch handwerk verricht maar veel 'grote vragen' die gesteld kunnen worden, zijn nog onbeantwoord gebleven. Die vragen te lijf te gaan vergt durf en fantasie want dan moeten historici niet alleen mondeling maar ook schriftelijk het veilige terrein van het op archief gebaseerde verhaal durven te verlaten en durven te speculeren, grote lijnen te trekken, nuances te negeren en soms een beetje overdrijven. Dát is de manier om discussie los te maken die door de loutere accumulatie van onderzoeksgegevens en door geïsoleerde theoretische aanzetten nooit zal worden losgemaakt.*

Vervolgens stipte de inleider een aantal concrete interessante onderzoeksterreinen aan, onder andere de vraag naar de betekenis van het werk van de religieuzen in onderwijs en ziekenzorg. Van Vugt: *Als er, door een of andere gril van de geschiedenis nooit religieuzen actief waren geweest in Nederland, dan zouden de Nederlandse katholieken nu toch*

beschikken over scholen en ziekenhuizen. Dat lijkt me evident. Maar wat zou het verschil zijn met de ontwikkeling zoals die werkelijk heeft plaatsgevonden? Zouden de katholieken langer zijn achtergebleven bij de rest van Nederland? Of juist niet, omdat er een sterker beroep op de inzet van leken zou zijn gedaan? Zou de kwaliteit van onderwijs en zorg lager zijn geweest? Of zou alleen de maatschappelijke invloed van de kerk kleiner zijn geweest? Kan de ontwikkeling in katholieke kring vergeleken worden met die in protestant-christelijke kring waar men uiteraard niet over religieuzen beschikte (maar wel over diaconessen)? Kortom: wat voor verschil heeft de inzet van religieuzen gemaakt?

Van Vugt besloot zijn betoog met het uitspreken van de verwachting dat in de nabije toekomst het aandeel van studies die binnen universitaire onderzoeksprogramma's (of althans met universitaire begeleiding) tot stand komt zal gaan stijgen.

Na een lunch en een korte wandeling konden de aanwezigen 's middags naar drie inleidingen luisteren. Dr. José Eijt vertelde over de doelstelling en activiteiten van Stichting Echo. Dr. Cor Rademaker SSCC sprak over de stand van zaken rond het Project Erfgoed Nederlands Kloosterleven in St. Agatha en dr. Hans de Valk hield een inleiding over een initiatief van het Nuyens-Rogierfonds. Na een vragenronde was er voor belangstellenden een rondleiding door Soeterbeeck, een voormalige klooster van de Augustinessen van Windesheim, en een afsluitende borrel. Het ligt in de bedoeling dat deze bijeenkomst in de toekomst een regelmatig vervolg krijgt.

Dr. J.P.A. van Vugt, Dotterlaan 15, 6832 BD ARNHEM. T: 026 – 321 31 02 (thuis) T: 024 – 361 59 59 (werk) / E: j.v.vugt@soeterbeeck.kun.nl
--

Schijnwerper op de Unie NKV

Waarom deze rubriek?

Om de leden in de afdelingen te informeren over hetgeen de aangesloten organisaties in Unieverband ondernemen, en tevens te bereiken dat de leden van de organisaties zich er meer bewust van worden dat zij samen een belangrijke kracht/macht in maatschappij en kerk (kunnen) vormen.

Wat is dat dan, die Unie?

In de Unie Nederlandse Katholieke Vrouwenbeweging werken samen: het Katholiek Vrouwendispuut, Katholiek Vrouwengilde Nederland, de SNVR: de Nederlandse Vrouwelijke Religieuzen, en ZijActief. Elke organisatie heeft een afgevaardigde in het Uniebestuur. Hetzelfde geldt voor de Commissie Overleg Bisschoppen die geregeld overleg voert met Mgr. Muskens als vertegenwoordiger van de Bisschoppenconferentie. De Internationale Commissie, waarin naast een vertegenwoordigster van elke organisatie ook iemand namens Melania zit, verzorgt alle activiteiten betreffende de WUCWO, de Wereldunie van katholieke vrouwenorganisaties waarvan alle bovengenoemde organisaties lid zijn.

Samen sterk

Door overleg en gezamenlijk optreden in de Unie proberen de organisaties de presentie van katholieke vrouwen in de Nederlandse samenleving en kerkgemeenschap te versterken. Zo richtten zij in 2001 samen een bijzondere leerstoel op aan de Theologische Faculteit van de Katholieke Universiteit Nijmegen, de

“Catharina Halkes/Unie NKV- leerstoel Religie en Gender” met als leeropdracht: “Vrouwen, Geloof en Cultuur”. Deze leerstoel wordt bezet door Prof. Dr. Maaïke de Haardt.

“Een schat in een akker”

Als vervolg op de in maart 2003 gehouden conferentie van WUCWO-Europa organiseert de Unie op 14 april 2004 een studiedag in Den Bosch. Na een inleiding door Dr. Veerle Draulans, docent aan de Theologische Faculteit van Tilburg, proberen we er in kleine discussiegroepen achter te komen, waar we de “spirit” voor het dagelijks leven vandaan halen. Deelname staat open voor alle belangstellenden, ook voor niet-leden.

Europese Grondwet

Op bovengenoemde conferentie van WUCWO-Europa is een resolutie aangenomen waarin wordt gepleit voor de vermelding in de Europese Grondwet van het belang van godsdienst voor veel mensen als bron van waarden. Deze resolutie is naar alle leden van de voorbereidingsgroep voor de Europese Grondwet gestuurd. Als gevolg daarvan staat WUCWO-Europa nu geregistreerd als officiële deelnemer in het “Forum van de Civil Society voor de Toekomst van Europa”. De Nederlandse vertegenwoordigster van Nederland in het WUCWO-Bestuur Marie-Louise van Wijk-van de Ven, verspreidt geregeld informatie onder alle Europese lidorganisaties over het verloop der onderhandelingen inzake de Europese Grondwet.

Aanmelden voor de studiedag op 14 april bij het Uniesecretariaat, Kroonsingel 23, 6581 BK Malden; E: sa003027@wolmail.nl, onder gelijktijdige overmaking van € 5 op giro 1977676 t.n.v. Unie NKV, De Beemden 1, 5298 VT Liempde.

Voor verdere informatie over de Europese Grondwet T: 035-6931532 en/of E: wucwo@wxs.nl

Ik geloof.....waarin eigenlijk?

Het instituut voor Feminisme en Christendom organiseert in 2004 voor de vijfde maal haar jaarlijkse drie studiedagen voor theologen en andere belangstellenden.

Vrijdag 6 februari, vrijdag 26 maart en vrijdag 28 mei 2004.

Informatie: dr. Grietje Dresen. T: 024 – 3612 488 of 3612 474 of E: G.Dresen@theo.kun.nl

Werkplaats voor Feminisme en Levensbeschouwing

De Werkplaats voor Feminisme en Levensbeschouwing zet zich in voor de verwerkelijking van het feministisch theologisch gedachtegoed en wil vooral de patriarchale vanzelfsprekendheden dat wil zeggen de machtsverhoudingen in onze cultuur opsporen en zichtbaar maken.

Uit de statuten:

De Werkplaats voor Feminisme en Levensbeschouwing is een vereniging van individuele leden opgericht op 30 juni 2003 met als doelstelling:

1. Coördinatie van initiatieven ter verbetering van de positie van vrouwen en andere gemarginaliseerde groepen in geloofsgemeenschappen en samenleving.
2. Beschikbaar zijn als platform voor het operationaliseren van kennis en ervaringen op het gebied van emancipatie, feminisme en gender in levensbeschouwelijke en daaraan verwante instituties.
3. Opsporen en zichtbaar maken van patriarchale vanzelfsprekendheden in onze cultuur: op maatschappelijk, economisch en levensbeschouwelijk gebied.

Het lidmaatschap voor 2004 is vastgesteld op € 25. Dit bedrag kan worden overgemaakt op giro 9639401 ten name van de Werkplaats F&L te Amsterdam.

In de Werkplaats voor Feminisme en Levensbeschouwing is tijdens de eerste ledenbijeenkomst in Bunnik een heftige discussie gevoerd over artikel 51 uit het concept van de Grondwet voor Europa. Dit artikel bepleit een 'open en transparante dialoog met kerken en levensbeschouwingen'. Zal dit artikel wel de ver-

worven rechten van vrouwen op het gebied van seksuele zelfbeschikking en reproductieve gezondheidszorg in Europa garanderen?

Ineke Bakker (Raad van Kerken) benadrukte de strikte scheiding tussen kerk en staat. Dat hoeft kerken er echter niet van te weerhouden zich uit te spreken over bijvoorbeeld het politieke beleid ten aanzien van armoede en vluchtelingen. Zij vond dat de dialoog over vrouwenrechten vooral ook binnen de kerken zelf plaats moet vinden. Ploni Robbers-van Berkel (SOW) benadrukte dat de kerken in Europa niet zozeer hun eigen belangen bepleiten, maar opkomen voor een EU die meer inhoudt dan de dominantie van de economie.

Sommige aanwezigen toonden zich zeer sceptisch over dit artikel 51. Zij vroegen zich af of de reproductieve en seksuele rechten van vrouwen met zo'n dialoog niet zullen worden opgeofferd ten behoeve van de eenheid van de kerken en de dialoog met de EU. Het is daarom noodzakelijk dat vrouwen hun krachten bundelen en nauwlettend de ontwikkelingen binnen de EU volgen. Ook werd een oproep aan de Raad van Kerken gedaan om er voor te zorgen dat ook de lidkerken in Nederland de seksuele en reproductieve rechten van vrouwen blijvend beschermen en instaan voor evenredige vertegenwoordiging (m/v en oud/jong) naar Europese conferenties.

Inlichtingen: Greet den Dulk-Barens, Pakistanstraat 23, 2408 HJ Alphen ad Rijn
T: 0172 425966 / E: wpfem-en-leven@planet.nl

Woonruimte in klooster Ravensbos in Valkenburg (L.)

Er is momenteel plaats voor een groepje van drie religieuzen (vrouwen/mannen), die er voor kiezen communitieitsleven te beleven in onderlinge communicatie en gebed. Het huis is nog geen tien jaar geleden gebouwd door onze congregatie, de Oblaten van Maria, voor onze oudere nog valide medebroeders om comfortabel te kunnen wonen. Er is plaats over. Het huis is landelijk gelegen tussen de plaatsen Valkenburg, Hulsberg en Schimmert. Het bestaat uit twaalf ruime units, gebouwd rond een binnenhof. Bij de ingang zijn de gemeenschappelijke voorzieningen zoals keuken, eetkamer, huiskamer en kapel. Het is een ideale moderne kloosterbouw, waarin gemeenschapselijkheid en zelfstandigheid voor ieder op eigen unit naast elkaar bestaan. Het klooster is in èèn woonlaag gebouwd, het is gemakkelijk bereikbaar en er is geen parkeerprobleem.

Zes van de twaalf units zijn momenteel in gebruik. Ook als we mensen erbij vinden, zou het goed zijn twee units over te houden voor gasten, zodat we denken aan drie mensen erbij. Je zou kunnen denken aan een soort dependance-communiteit/leefgroep van een of andere congregatie/orde, die daarmee tegelijk een dienst bewijst aan de groep Oblaten van Maria, die er thans wonen. In overleg met besturen van beide kanten zou er een benoeming tot stand kunnen komen waarbij ook het financieel aspect geregeld wordt zoals bij een

benoeming in een huis van uw eigen congregatie/orde.

Van wie er voor voelt om samen met ons een nieuw leefklimaat op te bouwen, wordt verwacht, dat zij/hij een bijdrage kan leveren aan vormen kloosterleven, die u uit uw eigen ervaring kent. Een goede gezondheid, mobiliteit door eigen autovervoer en eventueel nog werkzaamheden buitenshuis kan een extra voordeel zijn, maar is niet noodzakelijk in een huis voor gepensioneerde religieuzen.

Voor de huishoudelijke werkzaamheden als koken, de was, huis schoonhouden is een eigen staf aanwezig.

Ravensbos is een plek voor redelijk valide, op zelfstandigheid ingestelde religieuzen, geen KBO dus. Het wil een huis zijn, dat gastvrijheid hoog in het vaandel heeft staan zowel naar elkaar toe als naar de omgeving.

Tot deze oproep is besloten in het bestuur van onze Nederlands/Vlaamse provincie, die we sinds kort zijn. En er is reeds overleg hierover geweest met de staf van de KNR in Den Bosch.

Wie over bovengestelde nader geïnformeerd zou willen worden of een gesprek zou willen hebben, wordt uitgenodigd contact op te nemen met ondergetekende M. Vermuë o.m.i.

Van belang is om samen goed helder te krijgen wat hier de vraag en het aanbod is.

Contactpersoon: Pater M. Vermuë, klooster Ravensbos 1A, 6301 PR Valkenburg a/d Geul. T: 045 – 4053355
--

Gezocht: film van Maria-omdracht

Als vrijwilliger van de Stichting 'Nijmegen blijft in beeld' is de heer A. Sauter al geruime tijd op zoek naar de kleurenfilm die in 1958 is gemaakt van de Nijmeegse Maria-Omdracht. Het was een van de laatste Maria-Omdrachten die in traditionele stijl in Nijmegen werden gehouden. De plaatselijke filmclub 'Meer Licht', waarvan de heer Sauter lid was, heeft deze film gemaakt op verzoek van het organisatiecomité dat de Maria-Omdracht voorbe-

reidde. Om verschillende redenen is deze film van grote documentaire waarde: niet alleen omdat hij een stuk geschiedenis van Nijmegen in beeld brengt, maar ook omdat hij een van de laatste Maria-Omdrachten in 'oude stijl' heeft vastgelegd. Op deze film zijn allerlei kerkelijke en burgerlijke hoogwaardigheidsbekleders van die dagen te zien, onder wie de Chinese kardinaal Tien die toen in Nijmegen op bezoek was. Het is een van de eerste kleu-

renfilms die door de filmclub 'Meer Licht' zijn gemaakt. De film, die ongeveer veertig minuten duurde, werd in november 1958 voor het eerst vertoond. Daarna werd hij door de filmclub overgedragen aan het organisatiecomité van de Maria-Omdracht. In zijn agenda van het jaar 1958 heeft de heer Sauter op 17 december aangetekend: "Omdrachtfilm afgeleverd Past. A. Schelstraete sss, Klooster Brakkestein." Sindsdien is deze film zoekgeraakt. Van alles is al ondernomen om hem

weer op te sporen, maar helaas zijn alle pogingen tot nog toe zonder succes gebleven. De heer Sauter vermoedt (of beter:hoopt?!) dat de film nog ergens in een klooster, een pastorie of bij een particulier thuis op een zolder, in een kelder of een kast zal liggen. Hij heeft de moed nog niet opgegeven om de film terug te vinden. In mijn streven om de film op te sporen wend ik me tot U.

Inlichtingen zou ik gaarne ontvangen op onderstaand adres of e-mail:

Rinus van Megen, Malvert 24-13, 6538 AN Nijmegen. E: rinusvm1@wanadoo.nl

Opsporing verzocht

Een familie te Renkum is op zoek naar meer informatie over tante-zuster. Het gaat om Gerharda Wennekes geboren omstreeks 1885/1890. Haar kloosternaam was Francisca. Zij heeft lang gewerkt in een ziekenhuis in Malang, waar ze ook gestorven en begraven is. De geïnteresseerde familieleden beschikken over twee foto's van zuster Francisca in habijt. Op een van die foto's staat een adres: Tjelaket 55 Malang. Misschien het adres van haar kloosterorde? Wie kan de familie Emmen helpen bij het vinden van het religieus instituut waartoe zr Francisca behoorde en/of het adres van het ziekenhuis waar zij heeft gewerkt?

Men kan contact opnemen met: Th.H. Emmen, Zwanebloemstraat 36, 6871 WN Renkum
E: themmen@freeler.nl / T: 0317 – 313239

ACAT Nederland zoekt nieuwe (bestuurs)leden

ACAT Nederland is een afdeling van de internationale federatie van landelijke ACAT organisaties. ACAT is opgericht in 1973 in Parijs op het moment dat daar een internationale conferentie van Amnesty International vergaderde. Twee religieuzen stelden daar de mensenrechtenschendingen aan de orde Omdat Amnesty in die periode nog sterk gericht was op prisoners of conscience, kwam het mandaat voor de bestrijding van het martelen bij de Actions des Chrétiens pour l'Abolition de la Torture. Niet veel later werd daaraan toegevoegd: et de la peine de Mort.

Op 16 december 1986 hebben religieuzen in Nederland de Nederlandse afdeling opgericht en is de vereniging gegroeid naar een bestand van 800 leden, vooral religieuzen van ver-

schillende congregaties. Al vanaf het begin werd gekozen voor een oecumenische basis. De grondslag voor het werken aan het respect voor de mensenrechten vindt men in de evangelische opdracht, die stelt dat alle mensen zijn geschapen naar Zijn beeld en Gelijkenis. In de loop der jaren heeft het werkerrein zich verbreed naar vele mensenrechtenschendingen.

Internationaal heeft de organisatie vooral voet aan de grond gekregen in Frankrijk en in de voormalige Franse koloniën. Inmiddels telt de federatie 40 landenafdelingen met 200.000 leden. In Frankrijk zijn er 40.000 leden en 45 groepen; in Nederland 250 leden en een centraal bestuur van 5 vrijwilligers.

Maandelijks ontvangen de leden een nieuwe aflevering van Urgente Actie met voorbeeld-

brieven voor twee zaken en een bezinningskalender, waarin voor elke dag een intentie voor slachtoffers van schendingen is opgenomen. Tweemaal per jaar verschijnt ACAT Nieuws.

Er worden nieuwe leden én bestuursleden gezocht. Het bestuurslidmaatschap vergt circa

8 maal vergaderen per jaar, waarvan 4 keer telefonisch en 4 keer in Den Bosch. Naar aanleiding van de vergaderingen worden taken verdeeld en gemiddeld is dit een halve dag werk per vergadering. Bij voorkeur dienen nieuwe bestuursleden ook een bijdrage te leveren aan de publicaties.

ACAT Nederland, tav D.J.J. Kool-Tijssen, Tintlaan 84, 2719 AL ZOETERMEER
T: 079 – 361 0315 / E: acatnederland@hotmail.com

Eindredacteur gezocht voor het magazine SAMEN!

Het magazine SAMEN! is een blad van woonwagenbewoners, Sinti en Roma. Het Pastoraat Woonwagenbewoners gevestigd op Emmaplein 19-21 helpt bij de uitgave hiervan. Nu zoeken we één of meerdere eindredacteur(en). Profiel: iemand met een goede beheersing van de Nederlandse taal, die affiniteit heeft met de doelgroep en in staat is om in spreektaal aangeleverde kopij om te zetten in schrijftaal. Qua tijdsinvestering wordt gedacht aan circa 4 uur per week. Het magazine komt zes maal per jaar uit. Komend jaar zal in het blad extra aandacht besteed worden aan de situatie van de Roma-bevolking in Oost-Europa. Financiële steun voor SAMEN! is uiteraard ook zeer welkom.

Pastoraat Woonwagenbewoners Nederlands, Emmaplein 19-21, 5211 VZ DEN BOSCH.
T: 073 – 6921 399 Gironummer 8366130 t.n.v. Stichting Media P.W.N.

Gratis posters, kaarten en kroniek

De éénwording binnen de KNR is aanstaande, en mét de opheffing van de afzonderlijke Samenwerkingsverbanden houden ook hun secretariaten op te bestaan. Dit lijkt het secretariaat SNVR een geschikt moment om een aantal restanten drukwerk ‘in de opruiming’ te doen. Het betreft de volgende zaken:

- De zesdelige posterserie die de kunstenaar Thomas Coltof voor de SNVR ontwierp op basis van motto's in de Geactualiseerde Intentieverklaring. Bij deze posters hoort een

handleiding met mogelijkheden om met deze posters te werken.

- Sets kaarten die van deze posters zijn vervaardigd (wellicht iets voor de komende feestdagen?).

- Het boekje ‘Kleine kroniek van de SNVR’, waarin de eerste dertig jaar van de SNVR beschreven zijn door Luc Dirx, voormalig stafmedewerker SNVR.

- Het verslag van de jubileumviering bij gelegenheid van het veertigjarig bestaan van de SNVR in oktober 1996.

Mocht u interesse hebben: al deze zaken zijn gratis af te halen of tegen verzendkosten te bestellen. Voor nadere inlichtingen: secretariaat SNVR, T: 073 – 6921 388.

Museum

In een van de voormalige kapellen van het kloostercomplex aan de Oude Dijk in Tilburg is het museum van de Zusters van Liefde ingericht. Aan de hand van de symbolen uit de Maria-litanie, die te zien zijn in de glas-in-lood ramen van deze kapel, worden leven en werken van de zusters in beeld gebracht.

Het museum van de Zusters van Liefde is gevestigd: Oude Dijk 1, 5038 VL Tilburg
Openingstijden: Dinsdag van 10.30 uur tot 12.30 uur en van 14.00 uur tot 16.00 uur.
Voor groepen kan een andere tijd worden afgesproken. De toegang is gratis.
Voor een bezoek aan het museum kunt u op maandag en dinsdag bellen naar T: 013 – 543 31 96
Rondleidingen: Zr. Francina Janssens en Zr. Antoni Brocatus.

Een jongere geïnspireerd door Franciscus

Conny Moons (23) heeft de HBO-Verpleging afgerond en studeert nu, met een beurs van de Radboudstichting, theologie. Een aantal jaren geleden kwam ze bij een bezoek aan Assisi in contact met de spiritualiteit van Franciscus en Clara. Inmiddels is ze één van de organisatoren van het jaarlijkse Franciscaanse JongerenTreffen in Megen (www.fjt.info). Wiel Smeets, medewerker jongerenbeleid van de KNR, sprak met haar over de doorwerking van de inspiratie van Franciscus in haar dagelijks leven.

De radicaliteit van Franciscus

Ik denk dat Franciscus mij behulpzaam kan zijn bij mijn geloof in God. Wat me fascineert in Franciscus is zijn relatie met de schepping, met de natuur. Dat ie vol verwondering kijkt, zelfs naar een worm of een pissebed; dat hij dat nog als een schepsel van God ziet. Dat vind ik heel speciaal en ik vond zijn radicaliteit heel bijzonder. Hij was een rijke vent, diende in het leger, had volop vrienden en sjans. En dan zegt hij gewoon tegen zijn vader op een gegeven moment: 'ik heb nog maar één vader en dat is mijn hemelse vader, dus hier heb je mijn plunje, nou tabee'. En dat ie een melaatse omhelst, een super outcast zeg maar. Die geeft hij dus gewoon een knuffel. En vervolgens voert hij die radicaliteit in zijn hele leven verder door. Dat heeft ook mindere kanten, zoals wanneer hij zichzelf verwaarloost en zichzelf broeder ezel noemt. Je lichaam is ook een instrument waar je iets mee mag doen, die jaren dat je leeft. Moet je ook goed voor zorgen. Iedereen heeft zijn radicaliteiten. Maar ook naar andere mensen toe. Gewoon elke keer maar weer er voor gaan.

Het beste naar boven halen en ervoor zorgen dat je niet verbitterd raakt.

Verbondenheid met de Schepper en daarvoor met de schepping

Franciscus was een natuurman. Ik ben ook wel een erge natuurmens. Dan loop ik door het gras en zie de dauwdruppels erop en dan denk ik: mijn God op de hele aarde liggen nu miljoenen van die dauwdruppeltjes, prachtig zoals dat opkomt en weer weggaat. De cyclus van de seizoenen en zo. Wanneer ik in de natuur rondloop en de beesten rustig zie staan kauwen; dan denk ik: waar maak je je druk over. Er staat ook ergens in de bijbel de vogels die zaaien niet en die maaien niet. De schepper heeft iedereen geschapen, mij maar ook die worm. Dat vind ik dus heel bijzonder, dat hij mij geschapen heeft, maar ook mijn vervelende buurman. Dus dat wij kinderen van één vader zijn. Dat geldt ook voor die vervelende jongen die mijn fiets gejat heeft. Nou ja, zulk soort dingen. In ieder geval de dubbele verbondenheid met God. Vooral hij met mij als eerste en daarna ik met hem en

daardoor ik ook met de buurman en everybody. En dat je probeert iedereen ongewapend tegemoet te treden, vol vrede. En natuurlijk lukt het niet altijd en doe ik veel te weinig met mijn inspiratie. Iets meer dan een daklozenkrant kopen doe je niet. Maar iedereen met vrede tegemoet treden. Als ik weet dat ik een afspraak met iemand heb en denk dat is die vervelende persoon en ik heb eigenlijk geen tijd. En eigenlijk wil ik niet. Nee, ik ben er nu helemaal voor jou, zonder vooroordelen en andere dingen probeer je helemaal te luisteren en helemaal bezig te zijn met het nu. Franciscus ging natuurlijk ook ongewapend naar de sultan, terwijl het zijn levensgrote vijand was. Het heeft natuurlijk te maken met helemaal oprecht zijn. Veel mensen denken bij zichzelf: Jawel ik ben wel goed maar niet gek. Het heeft wel zijn grenzen. Maar ik wil niet de eerste keer die grenzen overschrijden. Dat is net met geld geven voor een goed doel. Er wordt wel honderdduizend maal gezegd 'het werkt toch niet, er blijft te veel aan de strijkstok hangen, Dus doe ik het niet.' Dat vind ik veel te goedkoop, veel te gemakkelijk jezelf in slaap sussen en daar ben ik het absoluut niet mee eens. Geld geven aan een zwerver heeft toch geen zin, die kopen er toch drugs van. Nee, veel te makkelijk gedacht vind ik dat. Dat is verbondenheid met de schepper daardoor met de schepping en daardoor iedereen vrede toewensen en zo tegemoet treden.

De drie geloften

Ik heb een kruisje gekocht in Assisi, dat doe ik af als ik slaap en verder houd ik het altijd om. Als ik hem omdoe, dan denk ik aan een gedicht van Clara over je levensweg en over op weg gaan. Die drie knoopjes, zo heb ik sinds kort bedacht, gaan dus over de drie geloften.

Armoede, dat is dus niet alleen dat je niet elke dag uit eten gaat, of dat ik mijn geld kan weggeven maar ook armoedig van geest, simpel leven zeg maar. Ik heb nog steeds de gordijnen van mijn babykamer. En mijn kast, die is eigenlijk foieillelijk. Maar het gaat om het idee, zo van krijgen wat je krijgt en doen met wat je hebt. Armoede is ook dat ik mensen niet wil

claimen, dat ik geen dingen doe voor mijn goede naam. Natuurlijk is het hartstikke belangrijk en mijn ego groeit als mijn vriendin vraagt: 'wil je getuige zijn bij mijn huwelijk'. Wauw, weet je wel, dan stijgt je ego tien trappen. Maar ik denk, uiteindelijk gaat het toch om God en mij. God weet allang wie ik ben en dan mag ik daar in al mijn kwetsbaarheid staan en zeggen: 'alleen jij bent mijn vader'. Ja, dat klinkt heel vaag hoor! Ik hoor het mijzelf zo zeggen en dan denk ik: jeeetje! Vooral als je dat van jezelf zegt, dan denk je dat klinkt wel erg braaf en hoogdravend. Ik wil bescheiden zijn.

Zuiverheid: mijn eerste intentie is oprechtheid. Mensen niet gebruiken als middel maar hen als doel beschouwen. Dus ik zit nu hier niet zo van nou, dan kom ik in een of ander tijdschrift, ben op t.v. geweest. Dat zou mooi voor mijn c.v. zijn straks. Ik moet eens vaker met die Wiel gaan kletsen want die kent zoveel mensen. Ik ben oprecht geïnteresseerd in jou, wat je doet en hoe jij je inzet voor scholen en voor jongeren, dat interesseert me. Niet ik ga eens even over jouw rug heen lopen en dan later beroemd worden.

Gehoorzaamheid: in eerste instantie aan jezelf. Bij mij is het juist, zoek maar zelf uit, zeg maar waar je behoefte aan hebt, vertrouw er nou maar op en luister naar de stem in jezelf. Gehoorzaamheid aan mezelf en aan mijn eigen gevoel en mijn rede ook wel. Ik vertrouw er maar op dat God daarin zit. Zelf kan ik hele domme dingen doen, maar als ik goed naar God luister, dat ik dan wijze beslissingen mag nemen en dat ik daar echt geluk in kan vinden. Ik kan niet zo maar geloven dat God goed is en dat ik op hem mag vertrouwen, dat hij eeuwig is en barmhartig. Dan gaan bij mij altijd alle stekels recht overeind staan. Want dat kan gewoon niet. Ik moet zelf ook werken iets voor God terug doen. Ik steek ook zoveel tijd in vrienden waarom zou ik niet 10 sec. op een dag expliciet met God bezig zijn. Heeft Hij vandaag al een uur gekregen? Mag Hij tevreden zijn? Ik kan niet zonder Hem denk ik. Kan ook projectie zijn natuurlijk, niets menselijks is

mij vreemd. Ik kan mezelf erg goed voor de gek houden. Denk ik: 'wat ben ik gelukkig', terwijl ik in diepe shit zit. Dat houd ik gerust vol en dan vraag ik me af: in hoeverre kan ik echt naar mijzelf luisteren?

Vreugde

Ik herinner mij een plaatje van Franciscus, waarop hij lopend door het bos gitaar of viool speelt. Hij was vrolijk en dankbaar. Ik weet

niet of dat specifiek is aan Franciscus. Er zijn veel meer mensen die bescheiden zijn en vreugdevol en dankbaar. Ik wil ook graag zo zijn. Dat de mensen als ik dood ben zullen zeggen: 'ach die Conny was dankbaar en vreugdevol, een bescheiden stille harde werker'.

Wiel Smeets

Kijk ook eens op www.knr.nl/kloostersenjongerencentra

Recent verschenen publicaties

Wonen welzijn zorg voor en door mensen die geloven. Drukkerij Berne bv, Heeswijk 2003.

Ontwerp en samenstelling Felicia Dekkers, Bureau Beeldzin.

URL: <http://www.luciver.nl>

In de inleiding van deze fraaie kleurenbrochure wordt omschreven waar LuciVer voor staat en voor wie deze publicatie bestemd is. Stichting LuciVer is de nieuwe naam van de Stichtingen KBO St. Lucia en La Verna, die na vijf jaar samenwerking zijn gefuseerd. Het boekje is in eerste instantie bedoeld voor al degenen die wonen en werken in Luciver. In handzaam formaat en in toegankelijke taal wordt hierin verteld over de nieuwe koers voor Luciver en de basiswaarden die hierbij als inspiratiebron fungeren. Luciver profileert zich nadrukkelijk met de christelijke identiteit. Het waarmaken daarvan komt tot uitdrukking in kernwaarden. De christelijke kernwaarden eerbied uit liefde, vertrouwen, gemeenschap en verantwoordelijkheid zijn door de pastores, teamleiders, het managementteam en de

directeur opgesteld in een gedragscode. In het boekje worden deze kernwaarden uitgewerkt in de houding naar drie doelgroepen: naar bewoners, naar het werken in de organisatie en in de opstelling naar de omgeving. Ter afsluiting wordt een stukje geschiedenis gepresenteerd: de minderbroeders die het klooster Alverna bouwden in Wijchen en de zusters franciscanessen, die in Huize Tienakker in Wijchen begonnen met een school voor lager onderwijs voor meisjes. Door het hele boekje heen staan inspirerende bijbelteksten, afbeeldingen en korte gedichten. Voor wie gewend is aan gedegen beleidsstukken in zorg-instellingen is dit een verademing en het lijkt heel geschikt als handreiking voor nieuwe bewoners en personeelsleden.

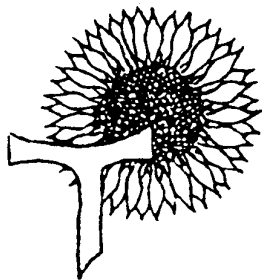
Pelgrimage 'Met andere ogen kijken'. Een pelgrimstocht door de binnenstad van Nijmegen.

Verkrijgbaar bij VVV-Nijmegen (euro 2,0). Meer informatie T: 024 – 378 9912.

Sinds de zomer is er een boekje waarin een wandelroute langs rust- en stilteplekken in de binnenstad van Nijmegen beschreven wordt. Het is bedoeld als handreiking om met andere ogen naar de stad te kijken. De tocht voert van de Petrus Canisiuskerk naar de Jozefkerk, de moskee in de Vondelstraat, het Kronenburger-

park, de St. Jacobskapel, de Stevenskerk, de joodse synagoge, het labyrint op de Waalkade, langs het water, via de Nicolaas- en de Mariënburghkapel weer terug naar de Petrus Canisiuskerk. Naast de routebeschrijving staan er ook korte teksten ter bezinning in deze fraai vormgegeven (doch voordelige!) uitgave.

Franciscaans Milieuproject. Stoutenburgerlaan 5, 3835 PB Stoutenburg.
T: 033 – 4945500. URL: <http://stoutenburg.nl>

In 2003 vierde het Franciscaans Milieuproject zijn koperen jubileum. Dat bood de gelegenheid om terug te blikken en vooruit te zien. In een fraai geïllustreerd boekje worden de ontwikkelingen in de afgelopen periode bij elkaar gezet.

Notre Dames des Anges 1903 – 2003. Tout droit en tegendraads.
Rob Wolf. Uitgeverij Valkhof Pers. ISBN 90 5625 156 2.

Notre Dame des Anges te Ubbergen was lange tijd een Franse school in den vreemde, waar katholieke, Franse religieuzen in hun moedertaal les gaven aan meisjes die voor een deel uit Nederland, maar ook uit landen als Frankrijk, Duitsland en zelfs Hongarije afkomstig waren.

In 2003 is Notre Dames des Anges de enige zelfstandige havo van Nederland. de leerlingen en de docenten komen uit Nijmegen en (wijde) omgeving. Het boek laat zien hoe uit de Franse school in 1927 een mms ontstond en hoe de

mms in 1968 havo werd. Maar er is net zo goed aandacht voor de wederwaardigheden van docenten en leerlingen: de statige Franse zusters, de jonge leraar die niet in de gaten had dat de school bijna werd opgeheven, de puber die piano speelde om alleen te kunnen zijn, en het meisje dat van haar zesde tot haar achttiende op Notre Dame naar school ging en daarover zo tevreden was dat ze haar dochter hierheen stuurde, die op haar beurt zo tevreden was dat ze ook haar kinderen in Ubbergen naar de havo liet gaan.

Gedreven leven. Reflecties op een levensverhaal.
Jan W.Scheffers. Uitgeverij Valkhof Pers ISBN: 90 5625 154 6

Jan Scheffers, geboren eind jaren dertig in Eindhoven, groeide op in de nadagen van het Rijke Roomse leven. Na een 'gewone' jeugd kreeg hij zoals dat heette een late roeping: op 25-jarige leeftijd koos hij voor het leven bij de minderbroeders kapucijnen.

Hij werd ingeleid in het nog helemaal traditionele kloosterleven, maar ontdekte al snel dat ook dit door regels en tradities bij elkaar gehouden gebouw van het kloosterleven scheuren ging vertonen. Het Tweede Vaticaanse Concilie begon de deuren en ramen open te zetten. Overal broeide protest en verzet, een verlangen naar vernieuwing. Gedreven zocht

Jan Scheffers in deze onrust zijn eigen weg. Hij ging sociologie studeren en kwam terecht in het Centrum Bedrijfsapostolaat te Amsterdam. Het kloosterleven had plaats gemaakt voor religieus broederschapleven midden in de bruisende hoofdstad. Rond 1970 was hij betrokken bij de revolutionaire acties van arbeiders en studenten. Ook later in Zeeland heeft hij met zijn werk in het industriepastoraat en arbeidspastoraat ervoor gekozen partijganger van de mensen in de marge van de samenleving te worden. In dit boek – verschenen als aflevering 16 in de Memo-Reeks - legt hij zijn drijfveren bloot.

Karen Armstrong (Birmingham, 1946) voelde zich als tiener een onbeholpen en onaantrekkelijke boekenwurm. Ze koos op zeventienjarige leeftijd voor het kloosterleven en moest na zeven jaar concluderen dat dit niet haar weg was. Ze trad – naar haar zeggen *gebroken en beschadigd* - uit en schreef over haar kloosterjaren het boek *Door de nauwe poort*. Aan het slot daarvan voorspelde ze dat ze in zekere zin haar hele leven een non zou blijven. In het vervolg hierop, *De wenteltrap*, kunnen we lezen hoe het Armstrong sedertdien vergaan is. In dit meeslepemde relaas verhaalt Armstrong welk proces ze heeft doorgemaakt vanaf het moment dat ze in 1969 uit het klooster trad tot aan de publicatie van haar grote bestseller *Een geschiedenis van God* in 1993.

Armstrong is er nooit helemaal in geslaagd 'in de wereld' op te gaan, al heeft ze dat zeker geprobeerd. Hoe ze ook haar best deed, in een aantal belangrijke opzichten is ze steeds een buitenstaander gebleven. Ondanks alle inspanningen die ze zich daartoe getroost lukt het haar niet om volwaardig opgenomen te worden, ergens echt bij te horen. Ze houdt het kloosterleven niet vol, haar proefschrift wordt afgewezen, ze is niet geschikt voor het leraarschap en bij de televisie heeft men twijfels over deze blauwkous. Zelfs in de psychiatrie neemt men haar niet serieus. Reeds in haar kloostertijd viel ze regelmatig publiekelijk flauw. Wilszwakte en hysterie, oordeelde moeder overste destijds. Gevolg van verdrongen jeugdtrauma's, menen de psychiaters die haar nadien op de divan dwingen, maar niet op het idee komen een encefalogram te maken. Pas als een nuchtere neuroloog temporale epilepsie als diagnose stelt kan Armstrong weer opgelucht ademen: *Het feit dat het iets lichamelijks was, betekende dat ik niet gek was en dat ik mezelf en de wereld weer kon vertrouwen. Het betekende bovendien dat het gevoel in mijn leven kon terugkeren.*

Naast de epilepsiediagnose is nog een ander moment doorslaggevend geweest in de ontwikkeling van Karen Armstrong. De kiem ervoor werd gelegd toen zij in opdracht van

Channel 4 een tv-documentaire maakte over de apostel Paulus op locatie in Jeruzalem. Daar werd zij geraakt door de verwantschap tussen jodendom, islam en christendom. Ze hervindt het geloof, zij het in een andere vorm. Er is in haar geschiedenis een toenemend inzicht in religie, als een langzaam, moeizaam omhoog stijgen in cirkels, waarbij ze steeds iets verder komt. Armstrong noemde haar boek dan ook *De wenteltrap* als symbool voor de ervaring van geestelijke vooruitgang en verlichting. Na jaren te hebben aangenomen dat ze de godsdienst voorgoed achter zich had gelaten, stuitte ze op een spiritualiteit die juist was wat ze al die jaren geleden zocht toen ze haar koffer pakte, in het klooster trad en op weg ging om God te vinden.

Eerst doen, dan geloven

De joodse wijsheid dat geloven iets totaal anders is dan theologie en het voor waar aannemen van door derden gedicteerde dogma's maakte indruk op Armstrong: Juist *handelen* is vele malen belangrijker dan juist *geloven*. En ze ontdekte tijdens haar onderzoek gaandeweg dat het er bij de godsdienstige queeste niet om gaat 'De Waarheid' of 'De Zin van het Leven' te vinden, maar om zo intens mogelijk te leven in het hier en nu.

Volgens Armstrong is het een moderne westerse misvatting om geloof gelijk te stellen met het accepteren van bepaalde intellectuele proposities over God. Nu weet ze dat je op eerst op een bepaalde manier dient te leven en dan een ontmoeting kunt hebben met een heilige aanwezigheid: God, tao, Brahma of nirwana. Dit betekent echter niet dat we vrij zijn over God te denken wat we maar willen. Voor Armstrong vormt barmhartigheid de lakmoesproef: *De enige test die een religieuze opvatting, een doctrinaire opstelling, een spirituele ervaring of een daad van devotie geldigheid verleende, was of deze direct leidde tot praktisch medeleven. Als je begrip van het goddelijke je vriendelijker, empathischer maakte en je ertoe aanzette deze sympathie tot uitdruk-*

*king te brengen in concrete daden van liefheb-
bende goedheid, was er sprake van goede the-
ologie. Als je Godsidee je daarentegen
onvriendelijk, strijdlustig, wreed of zelfinge-
nomen deed zijn of je ertoe bracht in naam van
God te doden, dan was dat een slechte theolo-
gie.*

Uiteraard zijn er ook zwakke punten te noemen van dit boek, bijvoorbeeld de omvang. Maar de pluspunten voeren duidelijk de

boventoon. Armstrongs relaas van haar persoonlijke queeste is uiterst boeiend en biedt veel stof tot nadenken en gesprek. De schrijfster besluit haar autobiografie aldus: *Nu moet ik mijn wenteltrap verder alleen bestijgen. En naarmate ik verder naar boven kom, trede voor trede, keer ik terug, steeds opnieuw, in kringetjes, schijnbaar zonder noemenswaardig vooruit te komen, maar desondanks opklimmend, naar ik hoop in de richting van het licht.*

Lezen etcetera. Gids voor de wereldliteratuur.

Pieter Steinz. Prometheus & NRC Handelsblad. ISBN 90 446 0314 0

Lezen etcetera is een luchtige introductie tot de wereldliteratuur, een leerzaam handboek voor individuele lezers of voor leesgroepen, die houden van literaire sneeuwbal-effecten. Steinz biedt namelijk geen droge opsomming van auteurs en titels, maar waagt zich aan het zichtbaar maken van dwarsverbanden tussen literaire hoogtepunten. Hierdoor is het een betrouwbare gids voor lezers die wel weten welk boek ze de moeite waard vinden, maar geen idee hebben waar ze andere, vergelijkbare lectuur kunnen vinden.

Wat te lezen na *De naam van de roos*, *De avonden* of een ander favoriet boek? Hoe liep het af met *Max Havelaar* en wat maakt *De tienduizend dingen* zo bijzonder? Door welke romans werd Marcel Proust beïnvloed, en wie hebben zich op hun beurt laten inspireren door *À la recherche du temps perdu*?

Lezen etcetera, de eerste Nederlandse leesgids, geeft antwoord op deze en vele andere vragen, aan de hand van:

- 416 karakterisering van auteurs uit 26 taalgebieden; met aandacht voor hun beste werk en met tips voor boeken
- 104 enthousiasmerende samenvattingen van klassieken uit de wereldliteratuur, van *De Kapellekensbaan* tot *Mrs Dalloway* en van *Oeroeg* tot *Der Zauberberg*
- 52 literaire schema's rondom beroemde boeken (zoals *Oorlog en vrede* of *Honderd jaar eenzaamheid*), met een overzicht van invloeden en suggesties voor verder lezen
- 52 lijstjes met 13 boeken over één onderwerp, bijvoorbeeld over figuren of gebeurtenissen uit de Bijbel
- 26 (één voor iedere letter van het alfabet) quizzen rondom literaire thema's, de antwoorden op de quizvragen staan achterin

Pieter Steinz is onmiskenbaar niet enkel een hartstochtelijk lezer, maar ook een groot liefhebber van orde. Dat blijkt wel uit de talrijke lijstjes en literaire schema's in het boek, waarbij hij ten behoeve van de noodzakelijke beperking de tafel van 13 aanhoudt. Natuurlijk is dit naslagwerk niet bedoeld om van kaft tot kaft gelezen te worden. Naar vorm en inhoud nodigt *Lezen etcetera* vooral uit om er in te bladeren en te genieten van de aangereikte kennis en feiten. Steinz' karakterisering van veel klassiekers is zo prikkelend dat een tocht naar bibliotheek of boekhandel vervolgens niet lang uit kan blijven.

Tentoonstelling ‘De nieuwe kleren van Franciscus’

De viering van 150 jaar zelfstandige provincie van de Nederlandse franciscanen vormde de aanleiding voor de opdracht aan acht hedendaagse kunstenaars om het levensverhaal van Franciscus te verbeelden en toegankelijk te maken voor een breed publiek. Het resultaat is een indrukwekkende reizende tentoonstelling van zestien kunstwerken, getiteld ‘De nieuwe kleren van Franciscus’.

Alle gekozen kunstenaars waren gefascineerd door het verhaal over Franciscus dat zij moesten uitbeelden. Zij maakten schilderijen, tekeningen en sculpturen met een contemplatief karakter en lichtvoetige humor. De titel ‘De nieuwe kleren van Franciscus’ verwijst naar het sprookje van Andersen over de keizer die

naakt voor zijn volk verscheen in de illusie dat hij prachtig gekleed ging. Ook Franciscus stond ooit naakt op het plein van het bisschoppelijk paleis na het conflict met zijn vader. De naam verwijst ook naar de ontelbare reeds bestaande Franciscusbeelden met de vraag, of Franciscus met dit project nieuwe, hem passende kleren heeft gekregen. De tentoonstelling zal langs zeven plaatsen in Nederland en Vlaanderen gaan reizen: Utrecht, Haarlem, Sint Truiden, Groningen, Rotterdam, Arnhem en Weert.

Bij de tentoonstelling is een catalogus verschenen met teksten van en over Franciscus en met toelichtingen bij de kunstwerken.

Meer informatie over de tentoonstelling? T: 030 – 2324 080 of URL: <http://www.franciscanen.nl>

Zuster Water, jij bent leven

Op woensdag 21 januari 2004 vindt in Conferentieoord Onze Lieve Vrouw ter Eem te Amersfoort een besturendag plaats, georganiseerd door het Werkverband Religieuzen voor Gerechtigheid en Vrede (WRGV).

Het thema van deze dag is *Zuster Water, jij bent leven*.

De dag is voorbereid i.s.m. de werkgroep Water van het Afrika-Europa Netwerk waarvan de leden zijn: Herman Wijtten, Carla van Thiel, Jan Claveaux, Imaria Niessen, Juliette Candel. Het AEN is een van de antenna’s van het Africa Faith and Justice Network wat gevestigd is in Brussel.

Verdere informatie over de dag kunt u inwinnen bij het secretariaat WRGV, dr. Peelenstraat 6, 5831 EG Boxmeer, T: 0485-575530.

Religieus leven voor het voetlicht

Vijfde platformbijeenkomst rond toekomst van religieus leven

Op woensdag 14 april 2004 organiseert de Commissie Roepen voor de vijfde maal een platformbijeenkomst rond toekomst van religieus leven. Deze keer zal opnieuw *presentatie van religieus leven* speerpunt zijn, waarbij elementen van vorige bijeenkomsten verder zullen worden uitgediept: wat willen we presenteren en hoe pakken we dat aan? Het is daarbij de bedoeling mediadeskundigen te laten meedenken en ook concrete handreikingen te laten bieden.

Tijd: woensdag 14 april, van 10.15 tot 16.00 uur.

De *plaats* wordt op een later tijdstip bekend gemaakt.

Commissie Roepen / Pierre Humblet, secretaris